

AALBORG UNIVERSITET

Ansvarsfraskrivelser i erhvervsforhold

Liability disclaimers in commercial relations

Speciale | Aalborg Universitet | Juridisk Institut

Vejleder: Marie Jull Sørensen

Forfatter: Christian Jørn Hansen, studienummer: 20195792
Rikke le Fèvre, studienummer: 20183863

Afleveringsdato: 15. maj 2024

Titelblad

Uddannelsesinstitution: Aalborg Universitet
Uddannelse: Jura
Fagområde: Aftaleret og erstatningsret
Eksamen: Kandidatspeciale

Titel: Ansvarsfraskrivelser i erhvervsforhold
Engelsk titel: Liability disclaimers in commercial relations

Forfattere: Christian Jørn Hansen, studienummer: 20195792
Rikke le Fèvre, studienummer: 20183863

Vejleder: Marie Jull Sørensen

Antal anslag: 162.644 (bilag 1)

Afleveringsdato: 15. maj 2024

Bilag 1 Skærbillede af antal anslag
Bilag 2 Samarbejdsaftale
Bilag 3 Procesafsnit
Bilag 4 FED 2023.20 S (Robotten) – *mangler sidetal*
Bilag 5 BS-38925/2021-VLR (Bryghuset) – *utrykt dom*

Abstract

This thesis contains an examination of liability disclaimers in commercial relations. The purpose of the thesis is to describe and examine which factors the Danish courts use in their assessment of whether or not a liability disclaimer can be enforced. In order to ascertain the state of law regarding liability disclaimers and infer the relevant factors in the assessment of liability disclaimers, the legal method will be applied. This is done mainly on the basis of case law.

According to the general principles of tort law, a party may be awarded compensation for the full extent of their loss. However, it is possible to deviate from this by entering into an agreement containing a liability disclaimer. This can generally be agreed upon by the parties due to the principle of freedom of contract. A liability disclaimer can however not always be enforced at the Danish courts. The thesis will therefore examine which factors the Danish courts use in their assessment of liability disclaimers. The result shows that the application of these clauses in commercial relations relies on several main subjects, which can relate to contract law and the law of torts: adoption, interpretation, validity and gross negligence.

Firstly, an examination is conducted to ascertain the relevant factors involved in the adoption of a liability disclaimer clause. These factors include how the clause has been made a part of the contract; if the clause is common in the industry, or if the clause differs and is more extensive than what is common in the industry. Furthermore, some factors are what language clause is in; if the clause has been discussed during negotiations, or if the parties have collaborated earlier. If the liability disclaimer is in an *agreed document*, the requirements for adoption are less strict in some cases.

Secondly, it is examined which factors are relevant in relation to interpretation of liability disclaimers. These factors include the parties' understanding and expectation of the clause, the wording of the clause and if the clause is unclear.

Thirdly, the thesis examines the rules of validity of a liability disclaimer in regards to § 36 in the Danish Contracts Act, after which a clause can be claimed invalid due to unreasonableness. The analysis shows that liability disclaimers in commercial relations are rarely declared invalid in accordance with this rule.

Fourthly, it is examined when the act of negligence results in the liability disclaimer being declared non-applicable. This is when the party has acted with gross negligence or intent. In this case the liability disclaimer can as a general rule not be enforced by the liable party. The factors in the assessment of

gross negligence include not fulfilling a key part of the contractual obligation, professional mistakes and deviation from instructions or own practice. Moreover, the type of contract or goods can be relevant as well as the character of the defect and the effects of the defect.

The thesis concludes that several factors can be used in the Danish courts' assessment of liability disclaimers. The factors listed in the thesis are not definitive and complete. The factors are part of an overall evaluation, which in each case is based on the specific circumstances in the case. The thesis also concludes that the Danish court sometimes mixes the reasons for declaring a liability disclaimer non-applicable, and therefore both factors in regard to adoption, interpretation, validity and gross negligence can be included in the assessment.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	6
1.1. Problemformulering.....	7
1.2. Afgrænsning	7
1.3. Metode	8
1.4. Struktur for specialet.....	12
2. Erstatningsansvar inden for kontrakt.....	14
2.1. Princippet om aftalefrihed og aftaleindgåelse	14
2.2. Misligholdelse af en indgået aftale	15
2.3. Erstatningsbetingelserne	16
2.3.1. Tab.....	16
2.3.2. Ansvarsgrundlaget.....	16
2.3.3. Kausalitet.....	18
2.3.4. Adækvans	18
2.3.5. Erstatningsopgørelsen	18
3. Ansvarsfraskrivelser som vilkår	19
3.1. Definition af en ansvarsfraskrivelse og en ansvarsbegrænsning	19
3.2. Formålet med ansvarsfraskrivelser	21
3.3. Grænserne for anvendelsen af ansvarsfraskrivelser	21
4. Momenter ved vurderingen af ansvarsfraskrivelser	23
4.1. Vedtagelse.....	24
4.1.1. Vilkårets form og fremtræden	25
4.1.1.1. Fremgår af tilbuddet.....	25
4.1.1.2. Vedlagt kontrakten	26
4.1.1.3. Fremgår af ordrebekræftelsen, faktura eller lignende	26
4.1.1.4. Alene henvisning til vilkårene	28
4.1.1.5. Vidtrækkende, byrdefuld eller usædvanlig	32
4.1.1.6. Sproget	35
4.1.2. Hvornår vilkåret præsenteres.....	35
4.1.3. Drøftet under forhandlingerne.....	36
4.1.4. Kendt af parterne - agreed document	38
4.1.5. Parternes hidtidige samarbejde.....	38
4.1.6. Parterne.....	40
4.1.7. Delkonklusion om vedtagelse af ansvarsfraskrivelser	41
4.2. Fortolkning	42
4.2.1. Parternes forståelse af ansvarsfraskrivelsen	42

4.2.2.	Forholdet omfattet af ordlyden	43
4.2.3.	Bestemmelsens klarhed	46
4.2.4.	Generel ansvarsfraskrivelse	48
4.2.5.	Delkonklusion om fortolkning	49
4.3.	Urimelighed - aftalelovens § 36	49
4.4.	Grov uagtsomhed	52
4.4.1.	Tilsidesættelse af central aftalemæssig forpligtelse	61
4.4.2.	Faglige fejl	61
4.4.3.	Fravigelse af en parts anvisninger	63
4.4.4.	Fravigelse af egen praksis	63
4.4.5.	Varens type	64
4.4.6.	Kontraktens karakter	64
4.4.7.	Manglens karakter og manglens følger	65
4.4.8.	Manglende afhjælpning	66
4.4.9.	Delkonklusion om grov uagtsomhed	67
5.	Konklusion	69
6.	Litteraturliste	72

1. Indledning

Indgåelse af aftaler er et afgørende element for at få samfundet, herunder erhvervslivet, til at fungere. Dette skyldes, at aftalen som kontraktkonstruktion danner et grundlag for en væsentlig del af alle transaktioner i samfundet. Af den grund indgås der hver dag utallige aftaler mellem erhvervsdrivende som en del af deres forretningsførelse. Når to erhvervsdrivende indgår en aftale med hinanden, påtager de sig samtidig en retlig forpligtelse til at præstere en eller flere ydelser over for den anden part. Et af de mest grundlæggende obligationsretlige principper i det danske retssamfund er, at aftaler er bindende.¹ Princippet findes i Danske Lov 5-1-1.² Parterne forpligter sig således ved indgåelsen af en aftale til at opfylde aftalen i overensstemmelse med dens indhold. Misligholder en af parterne alligevel aftalen ved ikke at præstere det aftalte, kan det få store konsekvenser for begge parter som erhvervsdrivende. Den ene part risikerer at lide et stort tab, mens den anden part risikerer at blive erstatningsansvarlig herfor. De almindelige regler om erstatning i aftaleforhold betyder, at den tabslidende part som udgangspunkt har ret til at få det fulde tab erstattet. Da der ofte kan opstå store tab, når det går galt i erhvervsforhold, risikerer den misligholdende part derfor at ende med at blive mødt med et forholdsvis stort erstatningskrav i tilfælde af misligholdelse.³

Det er imidlertid muligt for parterne at begrænse et eventuelt ansvar i henhold til den indgåede aftale. I Danmark gælder et grundlæggende princip om aftalefrihed, hvilket gør det muligt for aftaleparter at aftale, at de almindelige regler om erstatning skal fraviges i deres kontraktforhold.⁴ Et sådant vilkår kaldes en ansvarsfraskrivelse og anvendes ofte af erhvervsdrivende, når de indgår aftaler med hinanden. Parterne kan ved at aftale en ansvarsfraskrivelse regulere risikofordelingen i aftaleforholdet og på forhånd tage højde for, hvilke konsekvenser det skal have, hvis den ene part misligholder aftalen.⁵ På den måde får parterne skabt en vis forudsigelighed i aftaleforholdet i tilfælde af misligholdelse, og parterne har ligeledes lettere ved at beregne de risici, som en eventuel misligholdelse måtte medføre.

Det klare udgangspunkt er, at en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Dette er imidlertid ikke altid tilfældet, da den misligholdende part ikke altid kan påberåbe sig vilkåret ved domstolene. Retstilstanden på dette område er ikke klar i forhold til, hvilke forhold domstolene inddrager i vurderingen af, om en

¹ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 56-57

² DL 5-1-1. "Een hver er pligtig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl, lovet og indgaaet haver."

³ Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 454-455

⁴ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktsret*, 2020, s. 18 og Hansen, Ole & Ulfbeck Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 16

⁵ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 135

ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Der er således en vis usikkerhed i forhold til, hvornår en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende eller ej. Det kan imidlertid have stor betydning i erhvervsforhold, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende eller ej, da der som nævnt kan være tale om betydelige tab. Ved vurderingen af ansvarsfraskrivelser inddrages både forhold fra aftaleretten og erstatningsretten. Det er i den forbindelse relevant at undersøge, hvilke momenter der indgår i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende.

1.1. Problemformulering

På baggrund af ovenstående vil dette speciale behandle ansvarsfraskrivelser i erhvervsforhold. Specialet vil analysere, hvilke momenter der tillægges vægt ved vurderingen af, hvornår ansvarsfraskrivelser kan gøres gældende i erhvervsforhold. Dette vil ske gennem analyse af retspraksis på området. Problemformuleringen for dette speciale er følgende:

**Hvilke momenter indgår i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse eller
ansvarsbegrænsning kan gøres gældende i erhvervsforhold?**

1.2. Afgrænsning

Specialet afgrænser sig til kun at behandle ansvarsfraskrivelser inden for erhvervsforhold og undersøge rammerne for, hvornår ansvarsfraskrivelser kan gøres gældende i erhvervsforhold. Specialet vil derfor ikke behandle ansvarsfraskrivelser i forbrugeraftaler eller civilkøb. Desuden behandles ansvarsfraskrivelser ved produktansvar ikke i specialet. Specialet er udelukkende baseret på en gennemgang af dansk ret.

Undersøgelsen af retsstillingen for ansvarsfraskrivelser indeholder flere elementer, da vilkår om ansvarsfraskrivelser blandt andet er styret af aftaleretten, obligationsretten og erstatningsretten. Alle disse retlige områder har betydning for forståelsen af anvendelsen af ansvarsfraskrivelser. Heri indgår blandt andet de aftaleretlige regler om aftaleindgåelse, aftalefortolkning, ugyldighed mv., samt de obligationsretlige og køberetlige regler om misligholdelse og misligholdelsesbeføjelser. Specialet behandler kun de dele af teorien i henhold til disse retsområder, som er relevante i forhold til analysen af, hvilke momenter der indgår i vurderingen af, hvorvidt en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. I forhold til ugyldighedsreglerne i aftaleloven behandler specialet kun aftalelovens § 36 om urimelige vilkår. Aftalelovens øvrige ugyldighedsregler behandles således ikke. Specialet fokuserer i henhold til erstatningsretten på ansvarsgrundlaget.

Specialet er afgrænset til at behandle ansvarsfraskrivelser i relation til erstatningsbeføjelsen. Derfor vil specialet ikke behandle vilkår i aftaler, som regulerer, hvad der udgør en misligholdelse i et aftaleforhold; vilkår om hvilke misligholdelsesbeføjelser, der kan gøres gældende, eller vilkår om konventionalbod.

Specialet behandler ikke bevisbyrdereglerne ved domstolene. Det er specialets formål at udlede de momenter, som tillægges vægt ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende, hvorfor det ved denne undersøgelse ikke findes relevant at behandle bevisbyrdereglerne. Det er underforstået, at forholdene i forbindelse med de udledte momenter skal kunne bevises ved domstolene, før de kan tillægges vægt.

Parterne i et aftaleforhold kan være forsikret mod et eventuelt tab. Specialet vil ikke behandle betydningen af en eventuel forsikring i forhold til, om ansvarsfraskrivelsen kan gøres gældende.

Domstolenes begrundelse ved vurderingen af en ansvarsfraskrivelse indeholder flere gange henvisning til flere momenter, således at der foretages en helhedsvurdering. Det er sjældent, at domstolene i begrundelsen tilkendegiver en vægtning af de forskellige momenter, og det er vanskeligt at udlede noget i relation til dette. Derfor vil specialet udelukkende fokusere på, hvilke momenter der kan indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende, og således indeholder specialet ikke en gennemgang af momenternes indbyrdes vægtning.

Specialet behandler både ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger. I specialet vil termen ansvarsfraskrivelse blive benyttet som en fælles betegnelse for både ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger, medmindre sondringen konkret findes relevant.

1.3. Metode

Formålet med nærværende speciale er at finde og beskrive gældende ret i forhold til anvendelsen af ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger i erhvervsforhold. Af den grund anvendes den retsdogmatiske metode til at besvare specialets problemformulering. Den retsdogmatiske metode benyttes til at fastlægge retstilstanden på et afgrænset retsområde.⁶ Retstilstanden fastlægges ved systematisk, metodisk og transparent analyse af retskilderne.⁷

⁶ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 14, og Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 211 ff.

⁷ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 203-204 og Munk-Hansen, Carsten *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 211 ff.

I specialet vil den retsdogmatiske metode blive anvendt til at systematisere og analysere samt danne et overblik over gældende ret inden for retsområdet for ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger i erhvervsforhold.⁸ Desuden vil metoden blive anvendt til at beskrive eventuelle usikkerheder om retstilstanden for ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger.⁹

Den retsdogmatiske metode er baseret på retskilder.¹⁰ Specialet vil i forbindelse med analysen inddrage de relevante retskilder, som kan bidrage til at beskrive og fastlægge gældende ret. Retskilder kan inddeles i skrevne og uskrevne regler. De skrevne retsregler udgør loven, der består af grundloven, love vedtaget af Folketinget og bekendtgørelser med hjemmel i lov. De uskrevne retsregler udgør retspraksis, sædvaner, retsgrundsætninger og -principper samt forholdets natur.¹¹ Dertil kan retskilder inddeles i et retskildehierarki, som kan opstilles som følgende; Grundloven, love, bekendtgørelser, retspraksis og administrativ praksis. I henhold til retskildehierarkiet gælder den retlige trinfølge, hvorefter en retskilde ikke må stride mod en retskilde på et højere trin i hierarkiet.¹²

Den første retskildegruppe er loven. Der er ingen generelle lovregler, der direkte regulerer ansvarsfraskrivelser. Generalklausulen i aftalelovens¹³ § 36 kan anvendes generelt på vilkår om ansvarsfraskrivelser, men derudover er der ingen lovbestemmelser, som indeholder en generel regulering af ansvarsfraskrivelser. På nogle retsområder er der særregler angående anvendelsen af ansvarsfraskrivelser. Specialet vil søge at finde og beskrive retstilstanden generelt inden for erhvervsforhold, hvorfor indholdet af disse særregler ikke vil indgå i specialets analyse, medmindre der kan udledes nogle generelle momenter. Af den grund udgør lovgivningen i dette speciale en begrænset del af analysen og fastlæggelsen af gældende ret for ansvarsfraskrivelser.

Grundet manglen på skrevne retsregler for ansvarsfraskrivelser udgør retspraksis en vigtig retskilde for fastlæggelsen af retstilstanden på området. Specialet vil derfor hovedsageligt benytte relevant retspraksis til at analysere og systematisere gældende ret for anvendelsen af ansvarsfraskrivelser.

⁸ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 27 og Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 233 ff.

⁹ Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 211

¹⁰ Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 201 ff.

¹¹ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 34 ff., 79 ff., 87 ff., 98 ff. og 105 ff. og Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 17

¹² Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 43 ff. og Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 17

¹³ LBK nr. 193 af 02/03/2016 - Bekendtgørelse af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område (aftaleloven)

Retspraksis er afgørelser truffet af domstolene på baggrund af en konkret retstvist.¹⁴ Retskildeværdien af retspraksis er baseret på det grundlæggende princip, at alle er lige for loven, hvorfor alle skal kunne forvente samme retsstilling som andre, der er i samme situation. Retspraksis skal dermed sikre en vis forudsigelighed. Til trods herfor kan det være svært at vurdere, hvornår der er tale om den samme situation, hvilket skyldes, at alle afgørelser er løsningen på en konkret retstvist. Derfor vil dommene til en vis grad altid have en konkret begrundelse for udfaldet.¹⁵ Det vil indgå i vurderingen af en doms retskildeværdi, i hvor høj grad dommen er generelt eller konkret begrundet.¹⁶ Specialet vil inddrage flere domme, som tilsammen kan danne et mønster for, hvad der generelt gælder for retstilstanden, selv om de enkelte domme kan fremstå konkret begrundet.¹⁷ Specialet inddrager i alt 27 domme i analysen. Enkelte momenter i analysen er udledt af alene én dom, og dette kan tillægges betydning ved vurderingen af momentets generelle anvendelse. Derudover tages i analysen hensyn til, at en doms alder kan have betydning, da der kan ske en udvikling i retspraksis og i samfundet.¹⁸ Ud af analysens i alt 27 domme er én dom fra mellem 1900-1949, 14 domme fra mellem 1950-1999 og 12 domme fra efter 1999. De nyeste domme er fra 2023.

Specialet vil ved hjælp af retspraksis søge at udlede de momenter, som anvendes ved domstolenes vurdering af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Analyseafsnittet i specialet er opdelt herefter, hvor kun det enkelte udledte moment i dommen vil blive behandlet i det pågældende afsnit. Dette er for at opnå et systematisk overblik over momenterne og styrke viden om det konkrete moment. Momenterne indgår ofte i en helhedsvurdering hos domstolene, hvorfor flere momenter tillægges vægt, men opdelingen er sket for netop at skabe et systematisk overblik over momenterne og for at kunne besvare problemformuleringen. Den anvendte metode har sin styrke og sin svaghed i dette.

Indholdet af domstolenes begrundelse har væsentlig betydning for opbygningen af systematikken i specialet. Der benyttes af domstolene flere forskellige formuleringer til at beskrive næsten samme forhold, og dette gør det svært at rubricere momenterne. På trods af dette har specialet valgt at vurdere forholdene i overordnede kategorier af momenter, men der er her foretaget en grad af vurdering af, at

¹⁴ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 61 og Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 205

¹⁵ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 65 og Risvig Hamer, Carina & Schaumburg-Müller, Sten, *Juraens verden - Metoder, retskilder og discipliner*, 2020, s. 21

¹⁶ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 127-128 og Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 66 ff.

¹⁷ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 127 og s. 139 ff. og Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 66

¹⁸ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 67

et forhold henhører under noget, men kaldes noget andet af domstolene. I tvivlstilfælde er det valgt at lade et moment stå alene.

I specialet benyttes dansk retspraksis fra Sø- og Handelsretten, landsretterne og Højesteret til at beskrive retsstillingen for ansvarsfraskrivelser. Som nævnt indeholder analysen i alt 27 domme, hvoraf 14 er fra Højesteret, fire er fra Vestre Landsret, tre er fra Østre Landsret og seks er fra Sø- og Handelsretten. Der er ved udvælgelsen af dommene til specialet taget højde for, at det har betydning for en doms retskildeværdi, hvilken domstolsinstans der har afsagt dommen. Af den grund tildeles afgørelser afsagt af Højesteret den største vægt i analysen, da alle domstole principielt retter sig efter afgørelser afsagt af Højesteret.¹⁹

De anvendte domme i specialet er indhentet fra Karnov.²⁰ Dommene er fundet ved fritekstsøgning på Karnov, hvor der er søgt på relevante ord i forhold til ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger. Endvidere er der fundet domme ved, at der i enkelte domme har været henvisninger til andre domme. Dertil er der anvendt retspraksis, som er blevet behandlet i forhold til ansvarsfraskrivelser i den juridiske litteratur. Specialet omfatter retspraksis trykt i Ugeskrift for Retsvæsen (U og UfR), Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling (FED) samt én utrykt dom. Den utrykte dom er vedhæftet som bilag 5. Utrykte domme har samme retskildeværdi som trykte domme.²¹

De fundne domme er blevet indsat i et Excel-ark for at danne overblik over faktum, begrundelse og resultat ved de forskellige domme. Dommene har været kategoriseret efter retsområde, aftaletype, resultatet, begrundelsen, om et særligt ansvarsgrundlag er nævnt, samt om det har været forbruger- eller erhvervsforhold. Herefter er bestemte domme blevet udvalgt til anvendelse i specialet ud fra afgrænsningen.

I 17 ud af i alt 26 domme var resultatet, at en ansvarsfraskrivelse ikke kunne gøres gældende. Derudover er inddraget én dom, som ikke omhandler en ansvarsfraskrivelse. De i alt 27 domme kan henføres til flere forhold i analysedelen af specialet. 17 domme vedrører vedtagelsen, ni vedrører fortolkning, fem vedrører ugyldighed og 17 vedrører uagtsomhed. Det ses, at flere domme kan henføres til flere forhold.

¹⁹ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 124, Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 66 og Risvig Hamer, Carina & Schaumburg-Müller, Sten, *Juraens verden - Metoder, retskilder og discipliner*, 2020, s. 85

²⁰ www.karnovgroup.dk

²¹ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 66

Dette er sket for så vidt angår 14 domme. 13 domme er kun henført til ét forhold i analysen. Den ene dom, der ikke omhandler en ansvarsfraskrivelse, er inddraget under afsnittet om vedtagelse.

Den tredje retskildegruppe er sædvaner. En retssædvane er en adfærd eller handlemåde, som er fulgt almindeligt, stadigt og længe ud fra den opfattelse, at den er retligt forpligtende eller berettiget.²²

Retsgrundsætninger udtrykker en regel eller et princip, som er uskreven ret.²³ Retsområdet for aftaler indeholdende ansvarsfraskrivelser er som nævnt ikke reguleret af generel lovgivning. I stedet er retsområdet omfattet af de almindelige formueretlige regler, herunder de almindelige uskrevede obligationsretlige regler. Specialet vil derfor ved beskrivelsen og fastlæggelsen af retstilstanden for ansvarsfraskrivelser inddrage almindelige retsgrundsætninger, såsom de erstatningsretlige betingelser, princippet om aftalefrihed, misligholdelse af aftaler samt misligholdelsesbeføjelserne.

Forholdets natur som retskilde anvendes, når der skal træffes en afgørelse ved domstolene, og der ikke er love eller retspraksis at støtte resultatet på. Forholdets natur kan beskrives som en retlig hensynsafvejning og angår det retlige skøn ved den retsdogmatiske metode.²⁴

Specialet vil ligeledes anvende retslitteratur. Retslitteraturen fungerer som bidrag til forståelsen og fortolkningen af gældende ret på et bestemt retsområde. Retslitteratur er ikke en retskilde, der binder eller skaber ret ved domstolene.²⁵ Retslitteraturen er derfor kun brugt som fortolkningsbidrag og som inspiration til udarbejdelsen af specialet.²⁶ Der anvendes i den forbindelse retslitteratur, som generelt omhandler emnerne erstatningsret, aftaleret, obligationsret og køberet samt litteratur omhandlende den retsdogmatiske metode. Dertil er der anvendt én juridisk artikel om emnet.

1.4. Struktur for specialet

Specialet er struktureret således, at afsnit 2 redegør for de almindelige regler for erstatning i kontraktforhold, herunder vil der blive redegjort for princippet om aftalefrihed, reglerne om aftaleindgåelse samt misligholdelse af en indgået aftale. I afsnit 3 vil der blive redegjort for, hvad vilkår om ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger er samt formålet hermed. I afsnit 4 analyseres

²² Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021 s. 72

²³ Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2024, s. 34 ff., Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021 s. 79 ff. og Risvig Hamer, Carina & Schaumburg-Müller, Sten, *Juraens verden - Metoder, retskilder og discipliner*, 2020, s. 23

²⁴ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021 s. 77

²⁵ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 80 og Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 397-398

²⁶ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, s. 80

retspraksis for at udlede de momenter, som indgår i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Afsnit 4 er inddelt i fire underafsnit: vedtagelse, fortolkning, urimelighed og grov uagtsomhed. Specialet afsluttes med en konklusion i afsnit 5, hvor specialets problemformulering vil blive besvaret ud fra analysen.

2. Erstatningsansvar inden for kontrakt

Specialets formål er at undersøge, hvilke momenter der indgår i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende i et erhvervsforhold. En ansvarsfraskrivelse er en fravigelse af baggrundsretten angående reglerne om erstatningsansvar inden for kontrakt. I dette afsnit behandles baggrundsretten for kontraktsansvar, hvilket gælder, hvis intet andet er aftalt, eller hvis ansvarsfraskrivelsen ikke kan gøres gældende. Afsnittet skal give en forståelse for hvilke rettigheder efter baggrundsretten, som parterne fraviger ved at aftale en ansvarsfraskrivelse. Først belyses kort reglerne om aftalefrihed, aftaleindgåelse samt misligholdelse af en indgået aftale. Dernæst behandles erstatningsbetingelserne i forbindelse med misligholdelse.

2.1. Princippet om aftalefrihed og aftaleindgåelse

I Danmark gælder et grundlæggende princip om aftalefrihed. Aftalefriheden indebærer, at to parter selv kan bestemme, om de vil indgå en aftale, med hvem de vil indgå en aftale, og hvilket indhold aftalen skal have.²⁷ Det er således frivilligt for parterne at indgå en aftale med det indhold, som parterne kan blive enige om, og parterne kan ligeledes frit bestemme indholdet af deres aftale.

Der opstår et aftaleforhold mellem to eller flere parter ved, at der indgås en aftale om en retlig disposition. Parterne påtager sig i den forbindelse frivilligt en retlig forpligtelse til at gøre noget.²⁸ Efter aftaleloven kommer en aftale i stand, når en part afgiver et bindende tilbud, som accepteres af en anden part.²⁹ Accepten har kun virkning, hvis den er rettidig og i overensstemmelse med indholdet i tilbuddet, jf. aftalelovens §§ 2 og 6.

Når der er indgået en gyldig aftale mellem parterne, er aftalen bindende for parterne i henhold til aftalens indhold. Dette følger af det helt grundlæggende princip i dansk ret om aftalers bindende virkning, hvilket har sin rod i dansk ret i Danske Lov 5-1-1.³⁰ Princippet stammer fra romerrettens doktrin "*pacta sunt servanda*".³¹ Dette princip om aftalers bindende virkning medfører således, at parterne herefter er forpligtede til at overholde den indgåede aftale og til at leve op til den retlige forpligtelse, som de har

²⁷ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktsret*, 2020, s. 18 og Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 16

²⁸ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 29

²⁹ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 30 og Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 34

³⁰ DL 5-1-1. "*Een hver er pligtig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl, lovet og indgaaet haver.*"

³¹ Andersen, Mads Bryde. *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 57

påtaget sig ved at indgå aftalen.³² For at opfylde en aftale skal parterne hver især opfylde deres forpligtelser i overensstemmelse med aftalens indhold og dermed levere den kontraktmæssige ydelse. Om der foreligger korrekt opfyldelse afhænger af, hvad der er aftalt i kontrakten i forhold til den kontraktmæssige ydelse.³³

2.2. Misligholdelse af en indgået aftale

Hvis en part ikke opfylder den bindende aftale i overensstemmelse med indholdet og dermed ikke opfylder sin pligt til at præstere den kontraktmæssige ydelse, er der tale om misligholdelse af aftalen.³⁴ Overordnet kan misligholdelse af en kontrakt bestå i, at den aftalte ydelse aldrig præsteres; at ydelsen præsteres senere end aftalt; at ydelsen lider af faktiske mangler; eller at ydelsen lider af retlige mangler.³⁵ Det vil ikke blive yderligere behandlet i specialet, hvornår der foreligger misligholdelse i et aftaleforhold.

Misligholdelse af en aftale udløser en eller flere misligholdelsesbeføjelser til den part, som ikke har misligholdt aftalen.³⁶ Misligholdelsesbeføjelserne udgør naturalopfyldelse, herunder afhjælpning og omlevering, ophævelse af aftalen, forholdsmæssigt afslag og erstatning.³⁷

Erstatningsbeføjelsen indebærer, at den misligholdende part dømmes til at betale den anden part en erstatning i penge, som skal erstatte det tab, parten har lidt på grund af misligholdelsen. Dette gælder, uanset om parten vælger at hæve kontrakten eller at fastholde kontrakten.³⁸ Specialet vil i det følgende udelukkende fokusere på erstatningsbeføjelsen. Af den grund vil de øvrige misligholdelsesbeføjelser ikke blive behandlet yderligere i specialet.

³² Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 14

³³ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 18

³⁴ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 233 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 32

³⁵ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 235

³⁶ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 233-235 og Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 18

³⁷ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 235 og Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 84

³⁸ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 91

2.3. Erstatningsbetingelserne

For at en part kan kræve erstatning ved den anden parts misligholdelse, skal de almindelige betingelser for at ifalde erstatningsansvar være opfyldt.³⁹ Disse betingelser svarer til de almindelige betingelser for erstatningsansvar uden for kontrakt; der skal være et tab, et ansvarsgrundlag, kausalitet og adækvans.⁴⁰

Reglerne om erstatningsansvar inden for kontrakt har til formål at virke både præventive og reparative. Risikoen for at blive mødt med et eventuelt erstatningskrav på grund af misligholdelse har den forebyggende effekt at motivere kontraktparterne til at opfylde deres forpligtelser i overensstemmelse med aftalens indhold. Hvis en aftalepart alligevel misligholder aftalen, sørger reglerne om erstatning for, at den kontraktpart, der har lidt et tab ved den andens misligholdelse, bliver kompenseret herfor, således at der sker genopretning for parten.⁴¹

I de følgende afsnit vil de fire erstatningsbetingelser blive gennemgået, hvor der især er fokus på ansvarsgrundlaget.

2.3.1. Tab

Den første betingelse for at kræve erstatning er, at den skadelidte har lidt et tab. Hvis der ikke er indtrådt en skade med et efterfølgende tab, er der ikke noget at erstatte. Parten i et kontraktforhold skal dermed lide et tab ved den anden parts misligholdelse, før parten kan gøre et erstatningskrav gældende.⁴²

2.3.2. Ansvarsgrundlaget

For det andet skal der være et ansvarsgrundlag, før en part kan ifalde erstatningsansvar. Det almindelige ansvarsgrundlag i dansk ret er culpa.⁴³ Ansvarsgrundlaget i forhold til erstatningsansvar inden for kontrakt er som udgangspunkt ligeledes culpa.⁴⁴

Culpareglen kan beskrives, således at en part ifalder erstatningsansvar for tab, hvis denne har forvoldt skaden enten forsætligt eller uagtsomt. Uagtsomhed foreligger, hvis den pågældende part ikke har udvist den fornødne agtpågivenhed enten ved en handling eller en undladelse. Handlingen eller

³⁹Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 91

⁴⁰Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 25-27 og s. 319

⁴¹Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 91, Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktsret*, 2020, s. 16 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 226

⁴²Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 25-27 og s. 367 ff.

⁴³Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 25 ff.

⁴⁴Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I*, 2020, s. 304 ff. og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 32 og s. 230

undladelsen skal afvige fra den anerkendte adfærd, som forelå på tidspunktet for handlingen eller undladelsen.⁴⁵ I kontraktforhold vil det være misligholdelsen, som vil kunne udgøre den culpøse adfærd. Der vil således foreligge culpa, hvis aftaleparten forsætligt eller uagtsomt forsømmer sine forpligtelser i henhold til kontrakten.⁴⁶ Misligholdelse i kontraktforhold vil ofte foreligge, hvor en part undlader at præstere den kontraktmæssige ydelse. Det er dermed denne undladelse af at opfylde aftalen kontraktmæssigt, der vil kunne opfylde ansvarsgrundlaget.⁴⁷

I henhold til vurderingen af, om der foreligger culpa i kontraktforhold, er der flere forskellige forhold, der kan indgå heri. Det skal bedømmes, om kontraktsparten har handlet med mindre omsorg og påpasselighed, end hvad der kunne forventes af en ordentlig og omhyggelig kontraktpart, som skulle opfylde samme kontrakt.⁴⁸ Vurderingen af ansvarsgrundlaget vil afhænge af kontraktens indhold, aftaletypen, samt hvad der konkret er blevet drøftet ved indgåelsen af aftalen. Der ses også på, hvad hver part har afgivet af løfter ved aftaleindgåelsen, samt hvad parternes forudsætninger og forventning til aftalen har været.⁴⁹ Det indgår ligeledes i vurderingen, om den pågældende aftalepart handler imod, hvad en med sædvanlig sagkundskab til den pågældende branche ville have gjort i samme situation. Ved erhvervsdrivende parter kan man forvente, at parten er i besiddelse af almindeligt branchekendskab.⁵⁰ Culpabedømmelsen indebærer således, at man ser på, hvad man typisk ville kunne forvente af kontraktparterne i den pågældende type aftale.⁵¹

I forhold til uagtsomhed sondres mellem grov og simpel uagtsomhed. En part ifalder erstatningsansvar ved begge grader af uagtsomhed, hvorfor sondringen ikke har betydning i forhold til at ifalde ansvar efter culpapreglen.⁵² Ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende, er det imidlertid væsentligt at vurdere, om en part har handlet med simpel eller grov uagtsomhed, se herom i afsnit 4.4. Grænsen mellem, om der er handlet med simpel eller grov uagtsomhed, er ikke klart defineret, men grov uagtsomhed kan beskrives som, at den udviste adfærd indebar en indlysende fare for den skade, som indtrådte.⁵³

⁴⁵ Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 25 og s. 91 ff.

⁴⁶ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 92 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 206

⁴⁷ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 92 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 206

⁴⁸ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 92 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 206

⁴⁹ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I*, 2020, s. 301-305 og U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 143

⁵⁰ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 92 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 206

⁵¹ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I*, 2020, s. 304-305 og U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 143

⁵² Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 25-26

⁵³ Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 522

Der kan i bestemte situationer foreligge et andet ansvarsgrundlag end culpa. Der foreligger f.eks. et objektivt ansvar, hvis parten har påtaget sig en garanti eller tilsikring, og parten ikke lever op til denne garanti. Derudover er der objektivt ansvar ved en oprindelig retsmangel. I disse situationer kan en part ifalde erstatningsansvar, selvom parten ikke har handlet culpøst.⁵⁴

2.3.3. Kausalitet

Det er yderligere en betingelse, at der foreligger kausalitet, før en part i et kontraktforhold kan ifalde erstatningsansvar. Dette indebærer, at der skal være årsagssammenhæng mellem den ansvarspådragende handling eller undladelse og tabet.⁵⁵ Tabet skal således være sket som følge af den anden parts misligholdelse. Det afgørende er, om tabet fortsat ville være indtrådt, selv om misligholdelsen og det ansvarspådragende forhold ikke havde foreligget. Hvis det er tilfældet, foreligger der ikke kausalitet.⁵⁶

2.3.4. Adækvans

Den sidste af de fire erstatningsbetingelser er adækvans. Denne betingelse indebærer, at det pågældende tab må anses som en påregnelig følge af misligholdelsen. Forholdet skal medføre en forøget risiko for, at den pågældende skade indtræder.⁵⁷ En fornuftig kontraktpart skal ved aftalens indgåelse med rimelighed kunne have forventet det pågældende tab, som er forårsaget af misligholdelsen og have taget det i betragtning ved aftalens indgåelse, før der kan kræves erstatning for misligholdelsen.⁵⁸ Et erstatningsansvar vil ikke omfatte tab, som fremstår som atypiske og tilfældige i forhold til den risiko, som misligholdelsen fremkaldte.⁵⁹

2.3.5. Erstatningsopgørelsen

Hvis de ovenfor fire nævnte betingelser er opfyldt, har den ene part krav på erstatning som følge af den anden parts misligholdelse. Erstatningen kan opgøres på to forskellige måder, enten som den positive opfyldelsesinteresse eller som den negative opfyldelsesinteresse.⁶⁰

⁵⁴ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I*, 2020, s. 305 ff. og Clausen, Nis Jul m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 94-95

⁵⁵ Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 320

⁵⁶ Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 323

⁵⁷ Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 334

⁵⁸ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I*, 2020, s. 325 ff.

⁵⁹ Eyben, Bo von & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2024, s. 336

⁶⁰ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I*, 2020, s. 313 og Hansen, Ole & Ulfbeck Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 19

Den positive opfyldelsesinteresse anvendes, når der er tale om en gyldig aftale, og når aftalen fastholdes. Denne erstatningsudmåling har til formål at stille den tabslidende part økonomisk på samme måde, som hvis kontrakten var blevet rigtigt opfyldt. Den misligholdende part skal give den anden part kompensation for det økonomiske tab, som misligholdelsen har forårsaget.⁶¹ Som udgangspunkt vil den erstatningssøgende kunne kræve fuld erstatning for ethvert beviseligt økonomisk tab.⁶²

Formålet med den negative kontraktinteresse er, at den tabslidende part skal stilles, som om kontrakten aldrig var indgået. Det betyder, at det er udgifterne i forbindelse med aftaleindgåelsen, som skal erstattes.⁶³

Er der tale om en gyldig aftale, og den tabslidende part vælger at hæve aftalen, har parten i realiteten valgfrihed mellem, om denne vil have erstatningen som den negative kontraktinteresse eller som den positive opfyldelsesinteresse. Hvis aftalen fastholdes, kan kun den positive opfyldelsesinteresse kræves. Hvis aftalen er ugyldig, kan kun den negative opfyldelsesinteresse kræves.⁶⁴

3. Ansvarsfraskrivelser som vilkår

I dette afsnit beskrives, hvad ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger er, samt hvilken virkning sådanne aftalevilkår har. Dernæst vil formålet med at aftale sådanne vilkår belyses, og til sidst vil grænserne for anvendelsen af ansvarsfraskrivelser kort blive redegjort for, da analyseafsnittet i afsnit 4 omhandler dette.

3.1. Definition af en ansvarsfraskrivelse og en ansvarsbegrænsning

Et vilkår om ansvarsfraskrivelse er en fravigelse fra baggrundsretten angående det kontraktuelle erstatningsansvar. En ansvarsfraskrivelse kan som udgangspunkt frit aftales af parterne grundet det grundlæggende princip i dansk ret om aftalefrihed, som nævnt i afsnit 2.1. Det er af Mads Bryde Andersen anført i retslitteraturen, at der i forhold til at aftale vilkår om ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger er en høj grad af aftalefrihed. Sådanne vilkår er som udgangspunkt gyldige.⁶⁵

⁶¹ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 313-314, Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 95, Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 19 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 225

⁶² Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 314

⁶³ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 95-96, Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 229 og Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 19

⁶⁴ Clausen, Nis Jul, m.fl., *Købsretten*, 2021, s. 96-97, Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 19-20 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 307

⁶⁵ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 464

En ansvarsfraskrivelse er et vilkår, som har til formål at begrænse eller helt fjerne det erstatningsansvar, som en part ellers ville ifalde som følge af en misligholdelse af aftalen. En ansvarsfraskrivelse er således en modifikation af det erstatningsansvar, der følger af baggrundsretten.⁶⁶ En ansvarsfraskrivelse kan både relatere sig til erstatningsansvaret og til de andre misligholdelsesbeføjelser. Det kan også anføres i vilkåret, at en bestemt misligholdelsesbeføjelse skal gælde i stedet for en anden, f.eks. naturalopfyldelse i stedet for erstatningsbeføjelsen.⁶⁷

I relation til erstatningsansvaret kan vilkåret enten udformes som en total ansvarsfraskrivelse eller en ansvarsbegrænsning.⁶⁸ Et vilkår om total ansvarsfraskrivelse fjerner alt ansvar, således at parten ikke er ansvarlig for noget tab i tilfælde af misligholdelse. En ansvarsbegrænsning gør, at partens erstatningsansvar begrænses. Medkontrahentens misligholdelsesbeføjelse i relation til erstatning afskæres i det tilfælde kun delvist. Ansvarsbegrænsningen kan være beløbsmæssig, således at der kun kan kræves erstatning op til et bestemt fastsat beløb.⁶⁹ Ansvarsbegrænsningen kan også omhandle bestemte typer af krav, således at der ikke kan kræves erstatning for f.eks. indirekte tab, avancetab eller driftstab.⁷⁰

En ansvarsfraskrivelse modificerer på den måde den risikofordeling mellem parterne, der gælder efter baggrundsretten, da vilkåret i realiteten omhandler, hvem af de to parter, der skal bære risikoen for et eventuelt senere opstået tab. Risikoen for tabet bliver på den måde overført til den anden part. En accept af en ansvarsfraskrivelse medfører derfor, at parten ligeledes accepterer, at denne påtager sig en risiko samtidig med, at denne fraskriver sig nogle rettigheder.⁷¹ Formålet med reglerne om erstatningsansvar inden for kontrakt, hvorefter de skal virke både præventive og genoprettende, fraviges dermed, når parterne aftaler et vilkår om ansvarsfraskrivelse.

⁶⁶ Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 454, s. 469 og U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 134

⁶⁷ Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 454, s. 469 og U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 134

⁶⁸ Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 455, Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 373 og Werlauff, Erik, *Kontrakter*, 2018, s. 248

⁶⁹ Werlauff, Erik, *Kontrakter*, 2018, s. 248

⁷⁰ Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 455, Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 373 og Werlauff, Erik, *Kontrakter*, 2018, s. 248

⁷¹ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 145

3.2. Formålet med ansvarsfraskrivelser

I erhvervsforhold aftales ofte bestemmelser angående ansvarsfraskrivelser, da parterne ønsker at regulere et eventuelt erstatningsansvar på forhånd. De almindelige regler om erstatning i aftaleforhold giver som nævnt den tabslidende part ret til at få det fulde tab af den anden part, selv ved tilfælde af simpel uagtsomhed. Af den grund kan en part ende med at blive mødt med et forholdsvis stort erstatningskrav. Derfor aftales vilkår om ansvarsfraskrivelser ofte, da en part gerne vil undgå et eventuelt stort erstatningskrav.⁷²

Parterne vil af den grund gerne inden aftaleindgåelsen have reguleret og taget højde for, hvilke konsekvenser det skal have, hvis der sker fejl.⁷³ Dette skaber en vis grad af forudsigelighed og kontrol med, hvilken risiko den enkelte påtager sig. En leverandør, der kan begrænse et eventuelt tab gennem en ansvarsfraskrivelse, vil have bedre mulighed for at beregne og indregne størrelsen af den økonomiske risiko ved at indgå i det pågældende aftaleforhold. For denne økonomiske sikkerhed vil leverandøren være villig til at levere en ydelse til en lavere pris for at undgå en større risiko. Køberens herved påtagede risiko vil dermed udlignes af en lavere pris.⁷⁴ Begge parter opnår derved noget ved en ansvarsfraskrivelse. Den ene part begrænser sin risiko, mens den anden part får ydelsen til en billigere pris.

3.3. Grænserne for anvendelsen af ansvarsfraskrivelser

Indeholder parternes aftale en ansvarsfraskrivelse, er et sådant vilkår som udgangspunkt gyldigt. Det er imidlertid ikke altid, at en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende, indgår både aftaleretten og erstatningsretten. Det kan ud fra retspraksis konstateres, at der generelt er tre forhold i henhold til aftaleretten, som domstolene undersøger: vedtagelse, fortolkning og ugyldighed. I forhold til erstatningsretten spiller ansvarsgrundlaget en afgørende rolle. Disse forhold kan domstolene anvende til at opnå det resultat, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan påberåbes i den pågældende situation.⁷⁵

Det er ikke altid klart i domstolenes begrundelser, hvilket af ovenstående forhold der gør, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan påberåbes. I retslitteraturen anføres, at det ofte er en tilfældighed eller smagssag, hvilken begrundelse der angives af domstolene for, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan gøres

⁷² Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 454-455

⁷³ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 135

⁷⁴ Andersen, Mads Bryde, *Praktisk aftaleret*, 2019, s. 456 og U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 135-136

⁷⁵ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 133

gældende.⁷⁶ Dertil sker der til tider en sammenblanding, hvor momenter i henhold til både vedtagelse, fortolkning, ugyldighed og ansvarsgrundlaget indgår i vurderingen. Et eksempel herpå er **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, hvor en ansvarsfraskrivelse ikke kunne gøres gældende både med henvisning til forhold omkring vedtagelsen, fortolkningen af ordlyden samt manglens karakter og manglens følger. Dommen vil blive yderligere gennemgået i afsnit 4. Begrundelsen for, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan gøres gældende, kan hvile på flere forhold. Der er tale om en helhedsvurdering, hvori flere momenter kan inddrages. Momenterne, der inddrages i vurderingen, vil blive analyseret i afsnit 4.

⁷⁶ Andersen, Lennart Lyng & Madsen, Palle Bo, *Aftaler og mellemmand*, 2022, s. 357, og Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 467

4. Momenter ved vurderingen af ansvarsfraskrivelser

Analysen i dette afsnit har til formål at udlede, hvilke momenter der indgår i domstolenes vurdering af, om et vilkår om ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Domstolene begrundes som nævnt ofte resultatet med en helhedsvurdering, hvori flere momenter indgår.

Som nævnt i afsnit 3.3 sker der ofte en sammenblanding i domstolenes begrundelse i forhold til de forskellige forhold. Det er heller ikke altid klart, hvad domstolene har tillagt vægt i deres vurdering af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Endvidere tages til tider ikke stilling til f.eks. vedtagelse, hvis domstolene allerede på grund af et andet forhold finder, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan gøres gældende. Dette har haft betydning i forhold til opbygningen af analyseafsnittet, samt i forhold til hvor i analyseafsnittet de til specialet udvalgte domme inddrages.

Analysen er opdelt i fire afsnit; vedtagelse, fortolkning, ugyldighed (urimelighed) og grov uagtsomhed. Afsnittene er herunder opdelt i forhold til de momenter, der kan udledes af retspraksis. Kun det enkelte moment, der kan udledes af dommen, vil blive behandlet i det pågældende afsnit, selvom begrundelsen kan hvile på flere momenter. Opdelingen af momenterne under de forskellige forhold er foretaget for at opnå en systematik og skabe et overblik over de forhold, som domstolene inddrager i sin vurdering.

Opdelingen i specialet af de overordnede forhold er anderledes end, hvad der angives i retslitteraturen, som alene anfører vedtagelse, fortolkning og ugyldighed som overordnede kategorier for, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan gøres gældende.⁷⁷ Specialet har en fjerde kategori, der er grov uagtsomhed. Retlitteraturen anfører, at forholdet grov uagtsomhed hører under fortolkning, da ansvarsfraskrivelsen bortfortolkes eller underlægges en indskrænkende fortolkning med denne begrundelse.⁷⁸ Dette er dog ikke altid klart ud fra domstolens begrundelse. For at skabe et bedre overblik gennemgås grov uagtsomhed i afsnit 4.4 som et selvstændigt afsnit. Da domstolenes begrundelse i flere af afgørelserne angående grov uagtsomhed fremstår som en fortolkning, er disse domme både inddraget under fortolkning og grov uagtsomhed. Dommene bliver imidlertid mere detaljeret gennemgået i afsnit 4.4 om grov uagtsomhed.

⁷⁷ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 238-241 og Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 90-91 og Ulfbeck, Vibe, *Erstatningsretlige grænseområder I*, 2021, s. 271

⁷⁸ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 467 f. og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 372

I det følgende belyses først, hvad der gælder for vedtagelsen af ansvarsfraskrivelser. Herefter gennemgås, hvad der indgår i domstolenes vurdering i henhold til fortolkning af ansvarsfraskrivelser. Derefter analyseres, hvad der gælder i henhold til ugyldighed, og til sidst belyses de momenter, som knytter sig til den ansvarspådragende adfærd, der har forårsaget erstatningsansvaret.

4.1. Vedtagelse

Ansvarsfraskrivelser er et vilkår, der kan fremgå af en aftale. Før parterne kan støtte ret på et vilkår, kræver det imidlertid, at vilkåret kan anses for at være vedtaget og dermed som en del af parternes aftale.⁷⁹ En forudsætning for vedtagelse af et vilkår er, at parterne er enige om indholdet. Aftalen og dennes vilkår skal afspejle parternes vilje, og denne vilje danner grundlaget for aftalen.⁸⁰ De vilkår, som fremgår af kontrakten, vil som udgangspunkt opfattes som påtænkt at være en del af aftalen, og vilkåret vil herefter som udgangspunkt være bindende mellem parterne.⁸¹

Ansvarsfraskrivelser kan være et særskilt aftalt vilkår i aftalen. Derudover kan vilkåret blive en del af aftalen ved at fremgå af en række standardbetingelser, som er vedlagt aftalen. Disse kan enten være udarbejdet af den ene part eller af et forbund eller en forening.⁸² Dertil kan en ansvarsfraskrivelse fremgå af et agreed document. Et agreed document er et standardaftaledokument, som er udarbejdet af hver af aftaleparternes brancheorganisationer i fællesskab. Agreed documents opfattes som mere afbalancerede standardbetingelser end vilkår, som kun er skrevet af den ene part, da flere brancheorganisationer har forhandlet om aftalen og er nået til nogle vilkår, som begge parter må forventes at være tilfredse med.⁸³

Ansvarsfraskrivelser er som udgangspunkt gældende, uanset om vilkåret er individuelt udarbejdet, eller om det fremgår af et sæt standardvilkår, som den ene part ensidigt har udarbejdet, eller om det fremgår af et agreed document.⁸⁴ Der skal generelt mindre til, før en ansvarsfraskrivelse i et agreed document anses for at være vedtaget mellem parterne, da de ofte anses for at være kendt af parterne, og da indholdet af ansvarsfraskrivelsen ofte vil anses for at være udtryk for en ønsket balance af parternes brancheorganisationer. Der stilles dog stadig krav til, at den anden part er blevet gjort bekendt med, at et bestemt agreed document skal være gældende i aftaleforholdet.

⁷⁹ Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 371

⁸⁰ Andersen, Mads Bryde, *Grundlæggende aftaleret*, 2021, s. 80

⁸¹ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 87

⁸² Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 48 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 371

⁸³ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 58

⁸⁴ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i obligationsret I*, 2020, s. 464

Det ses i retspraksis, at forhold omkring vedtagelsen inddrages ved vurderingen af, om et vilkår om ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. I nedenstående afsnit har specialet systematiseret, hvilke konkrete momenter der ved analyse af de til specialet udvalgte domme ses indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse anses for at være vedtaget mellem parterne. I flere af dommene foretages ikke en individuel vurdering af, om den pågældende ansvarsfraskrivelse er vedtaget. I stedet foretages en vurdering af, om det sæt standardbetingelser, som ansvarsfraskrivelsen fremgår af, er vedtaget. Ansvarsfraskrivelsen underlægges således i den forbindelse de samme vedtagelseskrav som de almindelige betingelser. Flere af momenterne relaterer sig derfor til vedtagelse af vilkår generelt. Ved nogle af momenterne har det betydning, om der er tale om et agreed document i forhold til kravene til vedtagelse.

I de følgende afsnit gennemgås først betydningen af, hvordan ansvarsfraskrivelsen er gjort til en del af parternes aftale. Dernæst belyses betydningen af parternes drøftelser inden aftaleindgåelse, og om parterne må anses at være bekendte med et bestemt agreed document. Herefter gennemgås betydningen af parternes tidligere samarbejde samt hvilke parter, der er tale om i aftalen. Afsnittet afsluttes med en delkonklusion. Der gennemgås i alt 17 domme i dette afsnit.

4.1.1. Vilkårets form og fremtræden

En ansvarsfraskrivelse kan som nævnt blive en del af parternes aftale på flere forskellige måder. Det tillægges i den forbindelse betydning, hvordan vilkåret er blevet gjort til en del af aftalen, og hvordan vilkåret om ansvarsfraskrivelse er præsenteret for den anden part i forbindelse med vedtagelsen. I det følgende gennemgås de forhold, der er set indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse er vedtaget i forhold til, hvordan den anden part er blevet præsenteret for ansvarsfraskrivelsen, og hvordan ansvarsfraskrivelsen er inkorporeret i aftalen, herunder om der er tale om et særligt vidtrækkende vilkår.

4.1.1.1. Fremgår af tilbuddet

Hvis ansvarsfraskrivelsen fremgår af det tilbud, som den ene part har fremsendt den anden part, og tilbuddet herefter accepteres, vil udgangspunktet være, at vilkåret om ansvarsfraskrivelse vil blive anset for at være vedtaget. Hvis parten har fået tilsendt vilkårene, herunder vilkåret om ansvarsfraskrivelse, med tilbuddet, har parten haft mulighed for at gøre sig bekendt med ansvarsfraskrivelsen, inden denne accepterede tilbuddet. Vilkåret vil derfor som udgangspunkt være en del af parternes aftale. Af den grund må den ene part være berettiget til at regne med, at de fremsendte betingelser, herunder vilkåret om ansvarsfraskrivelse, er gennemgået og læst af parten og dermed ligeledes accepteret. Dette illustreres blandt andet i U 1975.339 S (Skibsværftet) og U 2006.87 H (Champignongartneriet). I U

1975.339 S (Skibsværftet) blev et sæt standardbetingelser indeholdende en ansvarsfraskrivelse anset for at være vedtaget. I tilbuddet om levering af udstyr til et skibsværft var der henvist til “Vedlagte salgs- og leveringsbetingelser”. Betingelserne var vedlagt tilbuddet. Sø- og Handelsretten fandt, at de betingelser, som var fremsendt med tilbuddet, var vedtaget mellem parterne. I **U 2006.87 H (Champignongartneriet)** blev et vilkår om ansvarsbegrænsning ligeledes anset for vedtaget. Sagen omhandlede levering af mangelfulde mineraluldspaneler til et champignongartneri. I tilbuddet om levering var der henvist til et sæt salgs- og leveringsbetingelser, som var vedlagt tilbuddet. Af betingelserne fremgik et vilkår om ansvarsbegrænsning. Tilbuddet var afgivet under forbehold af de vedlagte betingelser. Tilbuddet var herefter accepteret af den anden part. Højesteret udtalte, at betingelserne, herunder ansvarsbegrænsningen, måtte anses for at være vedtaget af parterne, da betingelserne var vedlagt tilbuddet, som derefter blev accepteret.

4.1.1.2. Vedlagt kontrakten

Hvis ansvarsfraskrivelsen fremgår af en række almindelige betingelser, som er vedlagt aftalen, vil disse som udgangspunkt anses som et udtryk for parternes fælles drøftelse og dermed som vedtaget.⁸⁵ Dette var tilfældet i **FED 2023.20 S (Robotten)**, hvor Dansk Møbeltransport Forenings almindelige betingelser var vedlagt som bilag til samarbejdsaftalen om flytning af en robot. Ansvarsbegrænsningen fandtes at være vedtaget mellem parterne, da betingelserne var vedlagt aftalen med henvisning hertil. Sø- og Handelsretten lagde også vægt på, at en medarbejder hos den ene part havde modtaget en kopi af Dansk Møbeltransport Forenings almindelige betingelser, og at det efter medarbejderens forklaring var dennes forståelse, at betingelserne var gældende for aftaleforholdet. Det indgik således som moment, at betingelserne indeholdende ansvarsbegrænsningen var vedlagt den indgåede aftale, og at der var henvist hertil i aftalen.

4.1.1.3. Fremgår af ordrebekræftelsen, faktura eller lignende

En ansvarsfraskrivelse kan desuden fremgå af den ene parts almindelige forretningsbetingelser, som fremsendes med ordrebekræftelsen eller lignende til den anden part. I det tilfælde fremsendes betingelserne indeholdende ansvarsfraskrivelsen til den anden part, efter at parterne har indgået aftalen. Aftalen er således indgået mellem parterne uden, at der har været udtrykkelig enighed om, at de pågældende betingelser skulle gælde i aftaleforholdet, eller uden at den ene part har accepteret tilbuddet efter at have fået kendskab til ansvarsfraskrivelsen. Som udgangspunkt kan en part generelt ikke forpligte sig ved passivitet. Det er hovedreglen, at en part aktivt skal acceptere et tilbud eller et vilkår.

⁸⁵ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 48 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 371

Dette udgangspunkt fraviges dog i nogle situationer. Det vil være i de situationer, hvor den, der forholder sig passivt, har en særlig grund til at reagere. Ved den manglende reaktion vil partens passivitet kunne anses som en accept af et tilbud eller af et vilkår.⁸⁶ Et sæt almindelige forretningsbetingelser indeholdende en ansvarsfraskrivelse vil som udgangspunkt anses som vedtaget, hvis de fremgår af en fremsendt ordrebekræftelse, og den anden part ikke gør indsigelse over for, at de almindelige forretningsbetingelser skal være en del af parternes kontrakt.⁸⁷ Dette illustreres i **FED 2000.1243 Ø (Printplader)**, hvor en ansvarsbegrænsning i den ene parts almindelige leveringsbetingelser blev anset for vedtaget mellem parterne. Betingelserne indeholdende ansvarsbegrænsningen fremgik af den fremsendte ordrebekræftelse. På ordrebekræftelsen var nederst i højre hjørne med små bogstaver både på engelsk og tysk anført, at der var henvist til et sæt almindelige leveringsbetingelser. Betingelserne var trykt på en selvstændig A4-side. Landsretten fandt, at leveringsbetingelserne, herunder ansvarsbegrænsningen, var vedtaget mellem parterne. Det blev i vurderingen tillagt vægt, at den anden part burde have gjort indsigelse mod vilkårene, hvis denne ikke havde ønsket, at vilkårene skulle være gældende i aftaleforholdet. Dertil blev det inddraget i vurderingen, at betingelserne var vedlagt ordrebekræftelsen på et selvstændigt stykke papir.

Det kan imidlertid have betydning, om der i ordrebekræftelsen er udtrykkeligt henvist til de vedlagte standardbetingelser, hvori ansvarsfraskrivelsen fremgår. Hvis det ikke fremgår af ordrebekræftelsen, at der er vedlagt et sæt standardbetingelser, kan dette medføre en risiko for, at betingelserne ikke anses for vedtaget. Dette var tilfældet i **U 1986.654 H (Sprøjtestøbeværktøjer)**, hvor der i forbindelse med aftaleindgåelsen om levering af nogle sprøjtestøbeværktøjer blev fremsendt en ordrebekræftelse. På bagsiden af ordrebekræftelsen fremgik leverandørens almindelige leverings- og betalingsbetingelser, som indeholdt en ansvarsfraskrivelse. Der var ikke på selve ordrebekræftelsens forside henvist til vilkårene på bagsiden. Vilåret om ansvarsfraskrivelse fandtes af den grund ikke at være vedtaget mellem parterne. Det blev tillagt vægt, at betingelserne “(...) ikke i øvrigt været fremdraget, heller ikke ved en henvisning på ordrebekræftelsens forside.”⁸⁸ Det indgik således som moment, at parten ikke havde fremhævet betingelserne over for sin medkontrahent, da der ikke på forsiden af ordrebekræftelsen var en henvisning til de medsendte standardbetingelser med ansvarsfraskrivelsen, som var trykt på bagsiden heraf. Det er uvist, om dette kun indgik som moment, fordi betingelserne var trykt på bagsiden, og det er således uklart, om udfaldet havde været noget andet, såfremt vilkårene havde været trykt på

⁸⁶ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 44

⁸⁷ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 48 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 371

⁸⁸ U 1986.654 H, s. 661

en separat vedlagt side som i **FED 2000.1243 Ø (Printplader)**, nævnt lige ovenfor. Et sæt almindelige betingelser, som var trykt på bagsiden af en faktura, fandtes heller ikke for vedtaget i **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, som omhandlede salg af et substrat, som skulle anvendes til kontrol af vandkvaliteten. Substratet fremviste ved brug krystaldannelser, som blev mistydet som tegn på vandforurening. Det fremgår ikke af sagens konkrete omstændigheder, om der var henvist til betingelserne på forsiden af fakturaen. Landsretten udtalte: *“Landsretten har i den forbindelse også tillagt det betydning, at der ikke foreligger oplysninger om, at de anførte salgs- og leveringsbetingelser forud for hændelsen på noget tidspunkt har været drøftet eller fremhævet mellem parterne.”*⁸⁹ Landsretten fandt ikke, at betingelserne med en ansvarsfraskrivelse kunne gøres gældende og påpegede i den forbindelse, at betingelserne ikke på noget tidspunkt havde været fremhævet mellem parterne. I denne sag var det således heller ikke tilstrækkeligt for vedtagelse, at parten havde fremsendt et sæt standardbetingelser, som var trykt på bagsiden af en faktura. Det skulle være blevet fremhævet for den anden part, at betingelserne indeholdende en ansvarsfraskrivelse skulle være gældende parterne imellem.

Det kan på baggrund af ovenstående udledes, at en ansvarsfraskrivelse som udgangspunkt kan vedtages ved, at den fremgår af et sæt standardbetingelser, som fremsendes med ordrebekræftelsen eller lignende. Det kan ligeledes konstateres, at det ikke er uden betydning, om der sker en henvisning til de vedlagte standardbetingelser indeholdende ansvarsfraskrivelsen. Der lægges således vægt på, om parten er blevet gjort opmærksom på i ordrebekræftelsen, at de almindelige forretningsbetingelser skal gælde. Det bør fremhæves, at et sæt almindelige betingelser skal gælde i aftaleforholdet.

4.1.1.4. Alene henvisning til vilkårene

Et vilkår behøver ikke nødvendigvis at fremgå direkte af kontrakten, før vilkåret anses for at være vedtaget mellem parterne. Det kan være tilstrækkeligt, hvis der i aftaledokumentet er henvist til et andet dokument, hvoraf vilkåret fremgår.⁹⁰ En henvisning eller aftryk af et vilkår er dog ikke altid tilstrækkeligt grundlag for at anse et særligt væsentligt vilkår, såsom en ansvarsfraskrivelse, for vedtaget. Det er dog anført i litteraturen, at der ikke kan stilles strengere krav til vedtagelsen af vilkår om ansvarsfraskrivelser, som er almindeligt kendte og indarbejdede.⁹¹

⁸⁹ U 2004.2012 Ø, s. 2019

⁹⁰ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 87

⁹¹ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 48

Der er forskel på, hvorvidt en henvisning er tilstrækkelig til, at en ansvarsfraskrivelse bliver anset for at være vedtaget. Det kan blandt andet have betydning, om henvisningen er til et agreed document, eller hvor tilgængelige de henviste vilkår er. Det har også betydning, hvorvidt der er tale om en særligt vidtrækkende og usædvanlig ansvarsfraskrivelse.

I **U 2017.2272 V (Skibsgæret)** var det ikke tilstrækkeligt, at der i ordrebekræftelsen alene var henvist til Orgalime S 2000 som standardbetingelser for aftalen. Sagen omhandlede levering af et gear til skibe. Landsretten fandt, at leveringsbetingelserne i Orgalime S 2000 som udgangspunkt var vedtaget mellem parterne, men at selve vilkåret om ansvarsfraskrivelsen heri ikke kunne anses for at være blevet vedtaget. Der blev således, modsat de ovenfor nævnte domme, foretaget en selvstændig vurdering af, om ansvarsfraskrivelsen var vedtaget og ikke en samlet vurdering af betingelserne indeholdende ansvarsfraskrivelsen. Landsretten lagde blandt andet vægt på, at der i ordrebekræftelsen blot var henvist til Orgalime S 2000, og at leveringsbetingelserne ikke var blevet fremsendt sammen med aftalen, samt at betingelserne skulle købes hos organisationen Orgalime. I vurderingen indgik, at landsretten anså ansvarsfraskrivelsen for vidtrækkende, hvorfor alene en henvisning til vilkårene, som ansvarsfraskrivelsen fremgik af, ikke var tilstrækkelig. Det var således et moment i vurderingen af ansvarsfraskrivelsen, at betingelserne indeholdende ansvarsfraskrivelsen ikke var fremsendt til parten sammen med ordrebekræftelsen, og at de heller ikke var let tilgængelige, i hvert fald da der var tale om en særlig byrdefuld ansvarsfraskrivelse.

I **U 1951.782 H (Cykelstyrene)** og **U 1980.96 H (Kødtransporten)**, som omhandlede vedtagelse af et agreed document, Nordisk Speditørforbunds Almindelige Bestemmelser (NSAB), var en henvisning til NSAB på ordrebekræftelsen eller i brevpapir heller ikke tilstrækkeligt for at anse vilkårene indeholdende en ansvarsbegrænsning for at være vedtaget. I to nyere domme, **U 1984.591 S (Osteløbe)** og **U 1995.856/2 H (Branden)**, var det derimod tilstrækkeligt, at der alene på fakturaen var henvist til et agreed document, for at det ansås for at være vedtaget. I det følgende vil de to ældre domme først blive gennemgået for at belyse den tidligere tilgang til, at der kun var henvist til et agreed document. Derefter vil de nyere domme blive gennemgået, således at ændringen illustreres.

I **U 1951.782 H (Cykelstyrene)** var der henvist til NSAB på den ene parts brevpapir og andre tryksager som en fodnote. Derudover var NSAB bragt til kundskab ved offentliggørelse i Statstidende samt i dagblade og fagtidsskrifter. Hverken Sø- og Handelsretten eller Højesteret fandt, at NSAB var vedtaget mellem parterne. Ligesom i den ovenfor nævnte dom, **U 2017.2272 V (Skibsgæret)**, blev der lagt vægt på, at ansvarsbegrænsningen i NSAB fandtes at være en særlig indgribende bestemmelse. Sø- og Handelsretten udtalte: “(...) *en så indgribende bestemmelse som den omhandlede regel om speditørens*

*ansvar ikke bør finde anvendelse, med mindre vedkommende klient kendte den, eller der i alt fald fra speditørens side var truffet så effektive foranstaltninger for at bringe netop den til almindelig kundskab, at vedkommende burde kende den (...).*⁹² Da ansvarsbegrænsningen fandtes at være en indgribende bestemmelse, var det ikke tilstrækkeligt at henvise til NSAB, for at ansvarsbegrænsningen fandtes at være vedtaget. I U 1980.96 H (Kødtransporten) var det heller ikke tilstrækkeligt, at den ene part på faktura og lignende havde henvist til NSAB. Det blev udtalt af Højesteret, at det skulle have været særligt meddelt til den anden part, at selve ansvarsbegrænsningen var gældende.

De to nyere domme, U 1984.591 S (Osteløbe) og U 1995.856/2 H (Branden), viser som nævnt derimod, at der efter nyere praksis er lempeligere krav for at anse et agreed document, f.eks. NSAB, for at være vedtaget, herunder dets ansvarsbegrænsning. En henvisning til et agreed document på en faktura eller ordrebekræftelse kan være tilstrækkeligt til, at ansvarsbegrænsningen er vedtaget. Dette er også selvom, der ikke er en særlig henvisning til selve ansvarsbegrænsningen, og der foretages ikke en selvstændig vurdering af, om ansvarsbegrænsningen i det agreed document er vedtaget. I U 1984.591 S (Osteløbe) blev to dunke med koncentrat af osteløbe fejludleveret sammen med dunke med almindelig osteløbe, hvilket forårsagede en skade. Den ene part havde fremsendt en faktura angående oplagringen af osteløbe. I fakturaens venstre side var på dansk og tysk henvist til NSAB. Sø- og Handelsretten fandt, at NSAB var vedtaget mellem parterne. I U 1995.856/2 H (Branden) nedbrændte den ene parts lagerfaciliteter og de deri opbevarede varer. I sagen var der seks sagsøgere, hvis oplagrede gods var gået til grunde. Ordrebekræftelsen for oplagring af godset indeholdt en fodnote, som angav, at alle opgaver blev udført under NSAB. Dertil var der optrykt et antal specifikke bestemmelser fra NSAB i fodnoten. Til den ene af sagsøgerne, som kom fra Schweiz, var der også på to senere fremsendte skrivelser påført engelsksprogede, meget små trykte fodnoter med fremhævelse af de samme bestemmelser i NSAB. Højesteret udtalte i forhold til de danske sagsøgere: *“(...) i sine dokumenter og skrivelser til danske vareejere og speditører ved den i dommen gengivne note har anført, at alle opgaver blev udført under Nordisk Speditørforenings Almindelige Bestemmelser, NSAB, der efter de afgivne forklaringer har været kendt af de danske ordregivere. I hvert fald under disse omstændigheder må NSAB som et »agreed document« anses for gældende i dets helhed mellem disse parter.*⁹³ Højesteret tillagde det derved betydning, at der netop var tale om et agreed document. En henvisning hertil i den ene parts fremsendte dokumenter var således tilstrækkelig for at anse NSAB for vedtaget. I forhold til det schweiziske selskab fandt Højesteret ligeledes, modsat landsretten, at henvisningen til NSAB var tilstrækkelig for at anse ansvarsbegrænsningen for vedtaget, og udtalte: *“(...) og disse skrivelser var*

⁹² U 1951.782 H, s. 786-787

⁹³ U 1995.856/2 H, s. 873-874

*påført fodnoten på engelsk om, at alle opgaver blev udført under Nordisk Speditørforbunds Almindelige Bestemmelser. Herefter findes dette regelsæt i dets helhed at være gældende også mellem disse parter. Det kan ikke tillægges betydning, at der ikke i fodnoten på (...) skrivelser særligt er henvist til ansvarsreglerne i (...).*⁹⁴ Det var således ikke nødvendigt at henvise særligt til ansvarsreglerne i fodnoten, før ansvarsbegrænsningen i NSAB blev anset for vedtaget.

Domstolene foretager dermed umiddelbart ikke en selvstændig vurdering af, om ansvarsbegrænsningen i et agreed document er vedtaget. I stedet foretages en vurdering af, om et agreed document er vedtaget i sin helhed. U 2018.1374 S (**Mailsignaturen**) kan anvendes til illustration af de lempelige krav, der kan stilles til vedtagelse af et agreed document. Sagen omhandlede ikke en tvist angående ansvarsbegrænsningen i NSAB, men i stedet andre bestemmelser i NSAB. I sagen havde den ene part i sin autosignatur i sine mails samt i en fane i en ugentlig rateoversigt henvist til, at alle opgaver blev udført i henhold til NSAB. Sø- og Handelsretten udtalte: *“NSAB er et »agreed document«, der anvendes som almindeligt forretningsgrundlag mellem speditorsvirksomheder og deres kunder. Herefter og da (...) må anses som professionel transportindkøber, finder retten, at NSAB i sin helhed må anses for vedtaget mellem parterne.”*⁹⁵ En henvisning til NSAB var således tilstrækkeligt til, at dette agreed document i sin helhed ansås for vedtaget, herunder ansvarsbegrænsningen.

Efter nyere retspraksis findes det således umiddelbart tilstrækkeligt for vedtagelse af et agreed document, at der alene er henvisning hertil i den ene parts aftaledokumenter, hvorfor der ligeledes er samme lempelige krav til vedtagelsen af ansvarsbegrænsningen heri.

Det kan på baggrund af ovenstående konstateres, at det indgår som moment i forhold til vedtagelsen af en ansvarsfraskrivelse, om der alene har været henvist til et sæt vilkår med en ansvarsfraskrivelse, uden at disse vilkår er blevet udleveret til parten. Det indgår i vurderingen, om der er tale om en vidtrækkende ansvarsfraskrivelse, i forhold til om det er tilstrækkeligt at henvise til den. Der ses generelt lempeligere krav, hvis der er tale om et agreed document, hvor alene en henvisning kan være tilstrækkeligt, da parterne her har lettere ved at finde dem og allerede forventes at være bekendte hermed. Det kan ikke umiddelbart antages, at det samme vil være tilfældet ved den ene parts sædvanlige forretningsbetingelser, da disse ikke på samme måde er alment kendte.

⁹⁴ U 1995.856/2 H, s. 874

⁹⁵ U 2018.1374 S, s. 1384

Spørgsmålet er, om den digitale udvikling har en betydning i forhold til dette. Den digitale udvikling har medført, at de fleste parter almindelige forretningsbetingelser let kan tilgås på deres hjemmeside. Generelt er det blevet lettere at få adgang til forskellige forretningsbetingelser via internettet, hvorfor det for den enkelte ikke kan siges at have den store praktiske betydning, om betingelserne med en ansvarsfraskrivelse fremsendes, eller om parten selv skal finde dem ved alene at skulle klikke på et eventuelt link. Et link i en mail eller i et tilbud gør, at betingelserne er lettere tilgængelige, end hvis det med skrift fremgår heraf, at f.eks. NSAB eller den ene parts almindelige betingelser finder anvendelse. På den anden side kan der argumenteres for, at der bør være strengere krav til vedtagelsen efter den digitale udvikling, og det må som udgangspunkt ikke kunne anses at være tilstrækkeligt at henvise til den ene parts hjemmeside, da parten ensidigt hele tiden kan ændre vilkårene på sin hjemmeside. På den måde er der intet bevis for, hvilke konkrete vilkår der gjaldt på tidspunktet for aftaleindgåelsen. Det kan derfor tænkes, at der skal stilles krav om, at parten modtager leveringsbetingelserne i en pdf eller andet holdbart medium. Dette kan dog ikke udledes af de til specialet udvalgte domme, da ingen af dommene omhandler denne problematik.

4.1.1.5. Vidtrækkende, byrdefuld eller usædvanlig

Som nævnt i afsnit 4.1.1.4 kan det have betydning for vedtagelsen af en ansvarsfraskrivelse, hvorvidt der er tale om et vilkår om ansvarsfraskrivelse, der findes vidtrækkende eller særligt byrdefuld. Hvis der er tale om en vidtrækkende eller særlig byrdefuld ansvarsfraskrivelse, stilles der krav om særlig fremhævelse i forhold til selve ansvarsfraskrivelsen. Dette skyldes, at det generelt gælder, at et usædvanligt eller særlig byrdefuldt vilkår normalt kun vil være bindende for parten, hvis vilkåret er fremhævet for parten, og hvis parten rent faktisk er blevet gjort bekendt med vilkåret eller har haft muligheden for at gøre sig bekendt hermed.⁹⁶ Dette illustreres i **U 1951.782 H (Cykelstyrene)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.4, hvor ansvarsbegrænsningen i NSAB ikke blev anset for vedtaget. Den ene part gjorde gældende, at NSAB var vedtaget, da bestemmelserne var blevet bragt til kundskab ved offentliggørelse i Statstidende samt i dagblade og fagtidsskrifter. Dertil var der henvist til NSAB på partens brevpapir og andre tryksager som en fodnote. Sø- og Handelsretten fandt, at “(...) *en så indgribende bestemmelse som den omhandlede regel om speditørens ansvar ikke bør finde anvendelse, med mindre vedkommende klient kendte den, eller der i alt fald fra speditørens side var truffet så effektive foranstaltninger for at bringe netop den til almindelig kundskab, at vedkommende burde kende den, hvilket ikke kan anses at være sket blot ved den af sagsøgte påberåbte offentliggørelse i Statstidende m. v. og heller ikke ved den fornævnte fodnote på speditørens tryksager, hvori der alene*

⁹⁶ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 87 og s. 238 og Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 372

tales om ekspeditioner og tilbud.”⁹⁷ Højesteret stadfæstede dommen med de af Sø- og Handelsretten anførte grunde. Det var således af afgørende betydning, at ansvarsbegrænsningen fandtes at være en indgribende bestemmelse, hvorfor det var et krav, at ansvarsbegrænsningen specifikt skulle være blevet fremhævet for den anden part. Det samme gjorde sig gældende i **U 2017.2272 V (Skibsgæaret)**, som også er behandlet i afsnit 4.1.1.4. Her fandt landsretten, at ansvarsfraskrivelsen i Orgalime S 2000 ikke var gældende, selvom de resterende betingelser i Orgalime S 2000 blev anset for vedtaget. Landsretten inddrog i vurderingen, at der var tale om en vidtrækkende ansvarsfraskrivelse, og at ansvarsfraskrivelsen ikke var blevet fremhævet over for medkontrahenten.

Er der imidlertid tale om en sædvanlig ansvarsfraskrivelse, stilles der ikke strengere krav til vedtagelsen. Et eksempel på en sædvanlig ansvarsfraskrivelse i erhvervsforhold kan være en ansvarsfraskrivelse for driftstab, avancetab eller andet indirekte tab. Ved sådanne ansvarsfraskrivelser er der derfor som udgangspunkt ikke særlige krav til vedtagelsen.⁹⁸ Som nævnt kan det være tilstrækkeligt at vedlægge et sæt almindelige betingelser indeholdende en ansvarsfraskrivelse, uden at ansvarsfraskrivelsen skal være særlig fremhævet heri, eller at parten skal gøres særlig bekendt hermed. Dette ses blandt andet i **U 1975.339 S (Skibsværftet)**, som også er omtalt i afsnit 4.1.1.3, hvor der ikke var krav om, at en ansvarsfraskrivelse i den ene parts standardbetingelser skulle være særlig fremhævet. I tilbuddet var der henvist til “Vedlagte salgs- og leveringsbetingelser”, som indeholdt en ansvarsfraskrivelse. Den ene part gjorde gældende, at ansvarsfraskrivelsen skulle have været særligt fremhævet for køber eller i bilaget. Sø- og Handelsretten fandt, at ansvarsfraskrivelsen var vedtaget og udtalte: *“Når køberen som her er et ikke ubetydeligt forretningsforetagende, der ofte køber maskiner, kan man ikke uden videre bortse fra bestemmelserne i hverken: »Salgs- og leveringsbetingelser« eller: »Almindelige leveringsbetingelser« af 1957.”*⁹⁹ Der var således ikke krav om særlig fremhævelse. Det samme gjorde sig gældende i **FED 2000.1243 Ø (Printplader)**, som også er nævnt i afsnit 4.1.1.3, hvor en ansvarsbegrænsning i den ene parts almindelige leveringsbetingelser vedlagt ordrebekræftelsen på en separat A4-side blev anset for at være vedtaget mellem parterne. Det blev af den ene part gjort gældende, at leveringsbetingelserne ikke var vedtaget mellem parterne, da ansvarsbegrænsningen, der var byrdefuld og fraveg deklaratisk dansk ret, ikke var særlig fremhævet. Landsretten fandt, at leveringsbetingelserne, herunder ansvarsbegrænsningen, var vedtaget mellem parterne, og fandt ikke, at ansvarsbegrænsningen burde have været yderligere fremhævet: *“Betingelsernes begrænsning af sagsøgtes ansvar for mangler findes ikke at være af en sådan beskaffenhed, at begrænsningen på den*

⁹⁷ U 1951.782 H, s. 786-787

⁹⁸ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i obligationsret I*, 2020, s. 467

⁹⁹ U 1975.339 S, s. 346

*anførte baggrund har fordret yderligere tydeliggørelse over for sagsøgeren.*¹⁰⁰ Det blev således tillagt betydning, at ansvarsbegrænsningen ikke var så vidtgående, at den krævede at blive fremhævet yderligere. I **FED 2023.20 S (Robotten)**, som også er nævnt i afsnit 4.1.1.2, anførte den ene part, at en ansvarsbegrænsning i et sæt almindelige betingelser ikke skulle anses for vedtaget, da der var tale om et særligt bebyrdende vilkår, der ikke var særligt fremhævet. Sø- og Handelsretten fandt til trods herfor, at ansvarsbegrænsningen var vedtaget mellem parterne. Det var således ikke et krav for vedtagelse, at ansvarsbegrænsningen var særligt fremhævet i et sæt standardvilkår.

Det indgår ligeledes i vurderingen af en ansvarsfraskrivelse, om vilkåret findes at være sædvanligt og almindeligt inden for den pågældende branche. I det tilfælde bedømmes ansvarsfraskrivelsen mildere, end hvis der var tale om et usædvanligt og byrdefuldt vilkår. Dette ses blandt andet i **U 1999.1161 H (De japanske biler)**, hvor der i en aftale om transport af biler fra Japan til København var aftalt et vilkår om, at der skulle ske betaling, uanset om bilerne gik tabt eller ej under transporten. Der var ikke tale om en decideret ansvarsfraskrivelse, men vilkåret havde samme virkning. Klausulen blev anset for vedtaget. Højesteret fremhævede i sin begrundelse, at der var tale om et vilkår *“(…) som ikke er usædvanlig i international linjefart.*¹⁰¹ I **U 2010.3113 H (Tyverialarmen)** blev det inddraget i vurderingen ved landsretten, at en ansvarsbegrænsning ubestridt var et almindeligt anvendt vilkår inden for den pågældende branche. Ansvarsbegrænsningen kunne dog uanset dette ikke gøres gældende grundet karakteren af den fejl, der var begået. Se herom i afsnit 4.4. I **U 1986.654 H (Sprøjtestøbeværktøjer)**, ligeledes nævnt i 4.1.1.3, fremhævede Sø- og Handelsretten i forhold til et sæt almindelige betingelser, at det ikke var *“(…) godtgjort, at disse betingelser var almindeligt anvendte ved levering (…).*¹⁰² Det blev således inddraget, hvorvidt der var tale om almindeligt anvendte betingelser, hvilket ikke var tilfældet her.

Det kan ligeledes have betydning for, om vilkåret anses for særlig byrdefuldt, hvis det er angivet i aftalen, at prisen på ydelsen er påvirket af den aftalte ansvarsfraskrivelse. Hvis det fremgår klart af aftalen, at ansvarsfraskrivelsen har påvirket prisen i nedadgående retning, vil vilkåret som udgangspunkt anses som vedtaget.¹⁰³ Dette var tilfældet i **U 2012.3119 V (Institutionsbygningerne)**, hvor der var aftalt en ansvarsfraskrivelse i forbindelse med salg af nogle institutionsbygninger. Det var i aftalen anført, at prisen på købet var fastsat herefter. Landsretten udtalte i forhold til ansvarsfraskrivelsen: *“På den baggrund og i betragtning af ansvarsfraskrivelsen - som ifølge skødet*

¹⁰⁰ FED 2000.1243 Ø, s. 1247-1248

¹⁰¹ U 1999.1161 H, s. 1177

¹⁰² U 1986.654 H, s. 661

¹⁰³ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i obligationsret I*, 2020, s. 467

*har påvirket prisen i nedadgående retning - (...) heller ikke for så vidt angår villagrundene har krav på erstatning (...).*¹⁰⁴ Landsretten tillagde det således vægt i vurderingen af ansvarsfraskrivelsen, at prisen var blevet påvirket heraf. Har ansvarsfraskrivelsen dermed påvirket prisen i nedadgående retning, kan dette have den betydning, at ansvarsfraskrivelsen ikke anses for særlig byrdefuldt, da den anden part har fået noget til gengæld. Hvis det fremgår klart af aftalen, kan dette således tale for, at vilkåret er vedtaget mellem parterne.

Det kan ud fra ovenstående udledes, at der ved en vidtrækkende, byrdefuld eller usædvanlig ansvarsfraskrivelse stilles krav om, at ansvarsfraskrivelsen skal være særligt fremhævet, før den kan anses for at være vedtaget. Er der derimod tale om en sædvanlig ansvarsfraskrivelse, er der som udgangspunkt ikke et særligt krav om fremhævelse. I denne vurdering indgår ligeledes, om den pågældende ansvarsfraskrivelse anses for at være almindelig anvendt i den pågældende branche.

4.1.1.6. Sproget

Hvilket sprog, ansvarsfraskrivelsen er på, ses også at indgå som moment i retspraksis. I **U 2017.2272 V (Skibsgæret)**, som også er nævnt i de to ovenstående afsnit, blev det af landsretten tillagt betydning, at der var henvist til et sæt leveringsbetingelser, der ikke fandtes i en dansk oversættelse. Begge parter var danske. I **FED 2000.1243 Ø (Printplader)**, ligeledes nævnt i afsnit 4.1.1.3 og 4.1.1.5, blev det fremhævet, at betingelserne indeholdende en ansvarsfraskrivelse var affattet på den anden parts sprog, hvilket talte for, at betingelserne var vedtaget. Det blev derimod ikke tillagt vægt i **U 1995.856/2 H (Branden)**, som også nævnt i afsnit 4.1.1.4, at et schweizisk selskab fik tilsendt ordrebekræftelser med henvisning til et agreed document på dansk, da de også fik henvisning på engelsk ved senere fremsendte skrivelser angående betalingstaksterne. Højesteret udtalte: *“(...) og disse skrivelser var påført fodnoten på engelsk om, at alle opgaver blev udført under Nordisk Speditørforbunds Almindelige Bestemmelser. Herefter findes dette regelsæt i dets helhed at være gældende også mellem disse parter.*¹⁰⁵ På den måde indgik det stadig som et moment, at modtageren havde fået henvisningen til betingelserne på et sprog, som denne forstod.

4.1.2. Hvornår vilkåret præsenteres

Selvom en ansvarsfraskrivelse kan vedtages ved, at den ene part fremsender f.eks. en ordrebekræftelse indeholdende vilkåret efter aftaleindgåelse, kan det indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan påberåbes, hvornår den er sendt til den anden part. Det ses i **U 1993.851 H (Udleveringen)**, hvor

¹⁰⁴ U 2012.3119 V, s. 3129

¹⁰⁵ U 1995.856/2 H, s. 874

det blev tillagt vægt af landsretten, at betingelserne med ansvarsbegrænsningen først blev sendt, efter at det ansvarspådragende forhold var indtrådt. I sagen var der indgået aftale om opbevaring af et antal kolli. Den part, der opbevarede kolliene, udleverede imidlertid flere kolli til en uvedkommende vognmand, der fremviste en falsk fuldmagt. Landsretten udtalte: *“At det nævnte regelsæt er optrykt på bagsiden af opbevaringsbeviset, kan heller ikke bevirke, at regelsættet kan påberåbes af sagsøgte, idet opbevaringsbeviset først er kommet (...) i hænde, efter at telefaxmaskinerne var udleveret til en uvedkommende person.”*¹⁰⁶ Dermed fandt landsretten, at ansvarsbegrænsningen ikke kunne anses som vedtaget. Der blev i den forbindelse lagt vægt på, at ansvarsbegrænsningen først blev gjort den ene part bekendt, efter at tyveriet var sket. Der kunne således ikke indføres en ansvarsbegrænsning med tilbagevirkende kraft. Højesteret fandt heller ikke, at ansvarsbegrænsningen kunne gøres gældende. Højesteret tog imidlertid ikke stilling til vedtagelsesproblematikken. Højesteret fandt, at ansvarsbegrænsningen ikke kunne gøres gældende, allerede fordi der var handlet *“(...) på så uforsvarlig måde (...).”*¹⁰⁷, se herom i afsnit 4.4. Det er uklart, om Højesteret var enig med landsretten i, at vilkåret om ansvarsbegrænsningen ikke kunne anses som vedtaget, da Højesterets resultat er begrundet med *“(...) allerede af disse grunde (...).”*¹⁰⁸ Der tages således ikke stilling til vedtagelsen. Landsrettens begrundelse må dog anses for logisk, således at en part ikke skal have mulighed for at påføre den anden part en ansvarsbegrænsning efter, at det forhold, som ansvarsbegrænsningen har betydning for, er sket.

4.1.3. Drøftet under forhandlingerne

En ansvarsfraskrivelse kan ligeledes være et udtryk for parternes forhandlinger inden aftaleindgåelsen. Er der aftalt en ansvarsfraskrivelse i en kontrakt, og må ansvarsfraskrivelsen ses som resultatet af nøje overvejelser af parterne, formodes det, at parterne har afvejet deres stilling i tilfælde af en misligholdelse fra den ene part.¹⁰⁹ Derfor inddrages det i retspraksis som moment i vurderingen, om en ansvarsfraskrivelse er vedtaget, hvorvidt parterne i forbindelse med aftaleindgåelsen har drøftet ansvarsfraskrivelsen. Er ansvarsfraskrivelsen blevet drøftet mellem parterne, kan dette tale for, at vilkåret er vedtaget. Dette illustreres i **FED 2023.20 S (Robotten)**, som også er nævnt i afsnit 4.1.1.2 og 4.1.1.5, hvor Sø- og Handelsretten udtalte, at *“(...) parterne forud for samarbejdsaftalens indgåelse drøftede vilkårene i samarbejdsaftalen indgående, herunder også DMFs almindelige betingelser. (...) parterne aftalte at fravige DMFs almindelige betingelser således, at den standardmæssige ansvarsbegrænsning heri på 2 mio. kr. skulle gælde pr. flyttelæs i stedet for pr. flytteopgave, idet begrebet flyttelæs dog ikke ses nærmere defineret. Retten finder imidlertid ikke grundlag for at fastslå,*

¹⁰⁶ U 1993.851 H, s. 854

¹⁰⁷ U 1993.851 H s. 855

¹⁰⁸ U 1993.851 H, s. 855

¹⁰⁹ Andersen, Mads Bryde *Lærebog i obligationsret I*, 2020, s. 464

*at parterne tillige aftalte at fravige ansvarsbegrænsningen på 50.000 kr. pr. kolli i DMFs almindelige betingelser.”*¹¹⁰ Det blev i den forbindelse også tillagt vægt, at en medarbejder havde modtaget en kopi af Dansk Møbeltransport Forenings almindelige betingelser, og at medarbejderen havde forstået det således, at betingelserne var gældende for aftaleforholdet. Dertil lagde Sø- og Handelsretten vægt på den forudgående korrespondance mellem parterne samt ordlyden af punktet i samarbejdsaftalen, der fraveg nogle af de almindelige betingelser. Desuden blev det tillagt betydning, at parterne havde drøftet betingelserne i samarbejdsaftalen, samtidig med at de havde fraveget en del af ansvarsbegrænsningen, men ikke det hele, hvorfor ansvarsbegrænsningen fandtes at være gældende mellem parterne. I **BS-38925/2021-VLR (Bryghuset)** blev det ligeledes tillagt betydning, at salgs- og leveringsbetingelserne indeholdende en ansvarsbegrænsning var blevet drøftet af parterne. Landsretten fremhævede, at “ (...) *salgs- og leveringsbetingelserne i hvert fald delvist blev drøftet under mødet. Salgs- og leveringsbetingelserne er derfor en del af parternes aftale.*”¹¹¹ Det var dermed et afgørende moment, at betingelserne indeholdende en ansvarsfraskrivelse var blevet drøftet af parterne.

Er ansvarsfraskrivelsen på den anden side ikke blevet omtalt under parternes forhandlinger, kan dette tale imod, at ansvarsfraskrivelsen anses for at være vedtaget. Dette ses i **U 1986.654 H (Sprøjtestøbeværktojer)**, som også er nævnt i afsnit 4.1.1.3 og 4.1.1.5, hvor Højesteret i sin begrundelse fremhævede, at ansvarsfraskrivelsen “(...) *ikke har været omtalt under salgsforhandlingerne (...).*”¹¹² Det samme gjorde sig gældende i **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, ligeledes nævnt i afsnit 4.1.1.2, hvor en ansvarsfraskrivelse i et sæt salgs- og leveringsbetingelser ikke blev anset for at være vedtaget. Her udtalte landsretten blandt andet, at “(...) *der ikke foreligger oplysninger om, at de anførte salgs- og leveringsbetingelser forud for hændelsen på noget tidspunkt har været drøftet eller fremhævet mellem parterne.*”¹¹³ I **U 2017.2272 V (Skibsgæret)**, også gennemgået i afsnit 4.1.1.4, 4.1.1.5 og 4.1.1.6, indgik det ligeledes i vurderingen, at ansvarsfraskrivelsen i Orgalime S 2000 “(...) *ikke havde været genstand for drøftelse mellem parterne. (...) havde ikke fremhævet ansvarsfraskrivelsen overfor (...).*”¹¹⁴ Det kan således tillægges betydning, hvis bestemmelsen ikke har været drøftet mellem parterne.

¹¹⁰ FED 2023.20 S, s. 18 i bilag 4

¹¹¹ BS-38925/2021-VLR, s. 7

¹¹² U 1986.654 H, s. 661

¹¹³ U 2004.2012 Ø, s. 2019

¹¹⁴ U 2017.2272 V, s. 2291

4.1.4. Kendt af parterne - agreed document

Angående vedtagelsen af en ansvarsfraskrivelse i et agreed document ses det, at det tillægges betydning, hvorvidt parterne må anses at være bekendte med det pågældende agreed document på forhånd. I U 1951.782 H (Cykelstyrene), også nævnt i afsnit 4.1.1.4 og 4.1.1.5, blev der givet en indikation af, at det kunne tillægges betydning, at NSAB måtte være kendt i forretningskredsene, da Sø- og Handelsretten udtalte: *“Selv om det må antages at være kendt i videre forretningskredse, at der foreligger de nævnte „Almindelige Bestemmelser”, må retten dog (...).”*¹¹⁵ At NSAB kunne antages for at være generelt kendt, var ikke tilstrækkeligt til at betyde, at ansvarsbegrænsningen var vedtaget, da den fandtes at være særlig indgribende. I U 1995.856/2 H (Branden), som også er nævnt i afsnit 4.1.1.4 og 4.1.1.6, blev det derimod tillagt afgørende betydning, at parterne måtte anses for at være bekendte med indholdet af NSAB og dermed ansvarsbegrænsningen deri. Højesteret udtalte: *“(…) Nordisk Speditørforenings Almindelige Bestemmelser, NSAB, der efter de afgivne forklaringer har været kendt af de danske ordregivere. I hvert fald under disse omstændigheder må NSAB som et »agreed document« anses for gældende i dets helhed mellem disse parter.”*¹¹⁶ Højesteret tillagde det dermed betydning, at der netop var tale om et agreed document, og at dette var kendt af parterne på forhånd.

4.1.5. Parternes hidtidige samarbejde

Ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse er vedtaget, kan det ligeledes indgå som moment, om parterne tidligere har samarbejdet eller handlet med hinanden. Dette kan begrundes med, at parterne dermed må forventes at være bekendte med den anden parts betingelser og dermed ansvarsfraskrivelsen. Det ses blandt andet i FED 2000.1243 Ø (Printplader), som også er gennemgået i 4.1.1.3, 4.1.1.5 og 4.1.1.6, hvor landsretten tillagde det vægt, at parterne *“(…) flere gange har handlet med hinanden, og at begge parter vidste, at den anden part kontraherede i henhold til egne standardbetingelser. (...) Da (...) som følge af parternes tidligere handelsaftaler vidste, at (...) handlede i henhold til egne leveringsbetingelser, men desuagtet blandt andre mulige leverandører af printplader valgte at foretage indkøbet hos (...), findes (...) at have haft fornøden tilskyndelse til at gøre indsigelse imod de betingelser, der medfulgte sagsøgte ordrebekræftelse.”*¹¹⁷ Det blev således ved vurderingen tillagt vægt, at parterne tidligere havde handlet med hinanden, og at den anden part derfor måtte være bekendt med, at den ene part handlede i henhold til sine egne standardbetingelser indeholdende en ansvarsbegrænsning. Af den grund skulle parten have gjort indsigelse mod betingelserne, hvis denne ikke ønskede, at de også skulle gælde i den pågældende aftale.

¹¹⁵ U 1951.782 H, s. 786-787

¹¹⁶ U 1995.856/2 H, s. 873-874

¹¹⁷ FED 2000.1243 Ø, s. 1247-1248

Det samme gjorde sig gældende i **U 1984.591 S (Osteløbe)** og **U 1995.856/2 H (Branden)**, som omhandlede vedtagelse af et agreed document, NSAB. I **U 1984.591 S (Osteløbe)**, ligeledes nævnt i afsnit 4.1.1.4, fandtes NSAB, som der var henvist til på en faktura angående oplagring af osteløbe, at være vedtaget. Sø- og Handelsretten tillagde det betydning, at begge parter drev speditørvirksomhed og normalt anvendte NSAB i deres kontraktforhold. Såfremt den ene part ikke ønskede, at bestemmelserne skulle være gældende ved aftalen om oplagring af osteløbe, skulle denne have sørget for en særlig aftale herom. I **U 1995.856/2 H (Branden)**, som også er gennemgået i afsnit 4.1.1.4, 4.1.1.6 og 4.1.4, tillagde Højesteret det ligeledes vægt angående vedtagelsen af NSAB, at parterne regelmæssigt havde indgået aftaler om oplagring af varer.

Modsat kan det tillægges vægt ved vurderingen og tale imod vedtagelse, hvis parterne ikke tidligere har handlet med hinanden og dermed ikke kan forventes at være bekendte med, at den ene part har et sæt betingelser indeholdende en ansvarsfraskrivelse. Dette illustreres i **U 1986.654 H (Sprøjtestøbeværktøjer)**, som også nævnt i afsnit 4.1.1.3, 4.1.1.5 og 4.1.3, hvor Højesteret ikke fandt, at den ene parts ansvarsfraskrivelse påtrykt på bagsiden af ordrebekræftelsen var vedtaget mellem parterne. Højesteret fremhævede blandt andet i sin begrundelse, at ansvarsfraskrivelsen *“(…) ikke fra tidligere forretningsforbindelse var indstævnte bekendt.”*¹¹⁸ Da ansvarsfraskrivelsen var på bagsiden af ordrebekræftelsen uden henvisning hertil, havde det betydning i vurderingen, at den anden part ikke fra tidligere samarbejde kendte til ansvarsfraskrivelsen.

Selvom parterne tidligere har handlet med hinanden og har et løbende samarbejde, er det set i to nyere domme, at dette ikke er blevet tillagt betydning, og at ansvarsfraskrivelsen til trods herfor ikke er anset for at være vedtaget mellem parterne. Dette var tilfældet i **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.5 og 4.1.3, hvor et tidligere samarbejde mellem parterne ikke blev tillagt betydning. Landsretten fandt, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne påberåbes, og parternes tidligere samarbejde blev ikke inddraget i vurderingen. Det havde således ikke betydning for landsretten, at parterne tidligere havde handlet sammen. I **U 2017.2272 V (Skibsgæret)**, også gennemgået i afsnit 4.1.1.4, 4.1.1.5, 4.1.1.6 og 4.1.3, blev et løbende samarbejde mellem parterne heller ikke tillagt betydning ved en vidtrækkende ansvarsfraskrivelse i Orgalime S 2000. Landsretten inddrog momentet i vurderingen af, om standardbetingelserne i Orgalime S 2000 generelt var vedtaget mellem parterne: *“Efter oplysningerne om parternes løbende samhandel, herunder om den måde, aftalerne blev*

¹¹⁸ U 1986.654 H, s. 661

*indgået på, og omfanget af samhandlen, tiltræder landsretten, at leveringsbetingelserne Orgalime S 2000 som udgangspunkt er vedtaget ved købet af det pågældende gear.”*¹¹⁹ Parternes løbende samarbejde havde imidlertid ikke betydning for vedtagelsen af den vidtrækkende ansvarsfraskrivelse, hvor landsretten fandt, at denne bestemmelse ikke var vedtaget. Her vægtede det højere, at ansvarsfraskrivelsen netop var vidtrækkende, hvorfor den burde have været fremhævet og fremsendt med ordrebekræftelsen. Det indgår således ikke altid som et moment ved vurderingen af vedtagelsen af en ansvarsfraskrivelse, at parterne tidligere har samarbejdet med hinanden og dermed bør kende til hinandens forretningsbetingelser.

4.1.6. Parterne

Parternes indbyrdes styrkeforhold kan også have betydning for, om et vilkår kan anses som vedtaget i parternes aftale. Der skal ofte mindre til, før man anser et vilkår for vedtaget mellem to erhvervsdrivende parter, end hvis der er tale om et vilkår, der skal binde en forbruger. Hvis parterne har et indbyrdes lige styrkeforhold, vil et klart formuleret vilkår ofte være bindende for parterne. Har den ene part på den anden side misbrugt sin stærke position til at opnå en fordel ved et vilkår, som stiller den anden part urimeligt ringe, vil vilkåret sædvanligvis ikke anses for gyldigt vedtaget.¹²⁰

Det er set ved vurderingen af en ansvarsfraskrivelse, at det er blevet tillagt betydning, at den ene part har gennemført et køb af samme type flere gange og dermed er erfaren i det pågældende slags køb og derfor må forventes at kunne blive mødt med betingelser indeholdende en ansvarsfraskrivelse. Dette illustreres i U 1975.339 S (Skibsværftet), også nævnt i afsnit 4.1.1.1 og 4.1.1.5, hvor Sø- og Handelsretten udtalte: *“Når køberen som her er et ikke ubetydeligt forretningsforetagende, der ofte køber maskiner, kan man ikke uden videre bortse fra bestemmelserne i hverken: »Salgs- og leveringsbetingelser» eller: »Almindelige leveringsbetingelser» af 1957.”*¹²¹ Sø- og Handelsretten udtalte således generelt, at da der var tale om et større forretningsforetagende, som også ofte købte maskiner, ville domstolene helst ikke se bort fra de betingelser, som var fremsendt til den ene part. Det blev i den forbindelse tillagt vægt, at parten ofte foretog sådanne transaktioner som den pågældende, og at der var tale om et større forretningsforetagende.

¹¹⁹ U 2017.2272 V, s. 2291

¹²⁰ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 59

¹²¹ U 1975.339 S, s. 346

4.1.7. Delkonklusion om vedtagelse af ansvarsfraskrivelser

I ovenstående afsnit er det undersøgt, hvad der tillægges vægt ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse er vedtaget. Det kan konstateres, at der ved almindeligt anvendte ansvarsfraskrivelser, som ikke findes særligt vidtrækkende, ikke er strengere krav til vedtagelse end ved andre vilkår. Ved agreed documents er der endnu lempeligere krav til vedtagelsen. Ofte er vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse er vedtaget, den samme vurdering, som alle de almindelige betingelser underlægges, og der foretages ofte generelt kun en vurdering af, om de almindelige betingelser i sin helhed er vedtaget. Kun ved en usædvanlig eller vidtrækkende ansvarsfraskrivelse underlægges vilkåret en selvstændig vurdering.

Ved vedtagelsen af ansvarsfraskrivelser indgår for det første, hvordan vilkåret fremgår af parternes aftale. Det kan være tilstrækkeligt, at den ene part fremsender sine almindelige betingelser indeholdende en ansvarsfraskrivelse med sin ordrebekræftelse, hvis den anden part ikke gør indsigelse mod betingelserne. Det er således muligt ved en almindelig ansvarsfraskrivelse at blive bundet heraf ved passivitet. Det kan i den forbindelse have betydning, om der på ordrebekræftelsen er henvist til, at de fremsendte betingelser skal være gældende, hvis de f.eks. fremgår af bagsiden. Det er uklart, om det kun er af afgørende betydning, at der henvises til betingelserne, hvis de er lette at overse, eller om der altid er krav om henvisning. Det må imidlertid generelt antages, at det skal fremgå, at parten ønsker at anvende sine betingelser i aftaleforholdet.

En henvisning til et agreed document kan være tilstrækkeligt til at vedtage betingelserne heri, da parterne her har lettere ved at finde dem og allerede forventes at være bekendt hermed. Det kan ikke umiddelbart antages, at det samme vil være tilfældet ved den ene parts sædvanlige forretningsbetingelser, da disse ikke på samme måde er alment kendte.

Det indgår også i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse er vedtaget, om der er tale om et særligt vidtrækkende vilkår. Er der tale om en vidtrækkende ansvarsfraskrivelse, indgår det som moment, om vilkåret har været særligt fremhævet. Det inddrages ligeledes, hvilket sprog ansvarsfraskrivelsen er blevet præsenteret på, om parterne tidligere har samarbejdet, om ansvarsfraskrivelsen har været drøftet under forhandlingerne, om parterne på forhånd har kendt til aftalevilkårene samt parternes indbyrdes styrkeforhold.

4.2. Fortolkning

Ansvarsfraskrivelser er som vilkår i en aftale underlagt de almindelige fortolkningsregler. Som med alle andre vilkår kan der opstå uenighed om, hvordan vilkåret skal forstås. I relation til ansvarsfraskrivelser kan der opstå uenighed om, hvorvidt vilkåret efter sit indhold omfatter den pågældende misligholdelse og det pågældende erstatningskrav. I det tilfælde må forståelsen af vilkåret indhold fastlægges ved fortolkning.¹²² Fortolkning af ansvarsfraskrivelsen vil da indgå i vurderingen af, om ansvarsfraskrivelsen kan gøres gældende. Ved fortolkning af et vilkår er det hensigten, at vilkåret skal få den virkning, som begge parter ved aftaleindgåelsen har tiltænkt. Er dette ikke muligt, er det ønsket at opnå det resultat, som så vidt muligt er i overensstemmelse med begge parter interesser. Ved fortolkning tages der altid hensyn til, at der opnås et rimeligt resultat.¹²³

I de følgende afsnit analyseres de momenter i forhold til fortolkning af ansvarsfraskrivelser, som er udledt af de til specialet udvalgte domme. Først gennemgås parternes subjektive forståelse af en ansvarsfraskrivelse. Derefter gennemgås betydningen af bestemmelsens ordlyd samt bestemmelsens klarhed. Til sidst belyses betydningen af, om der er tale om en generel eller specifik ansvarsfraskrivelse. Afsnittet afsluttes med en delkonklusion. Der gennemgås i alt ni domme i dette afsnit.

4.2.1. Parternes forståelse af ansvarsfraskrivelsen

Hvis der er tale om en ansvarsfraskrivelse, hvor det er uklart, hvorvidt bestemmelsen skal gælde i en given situation, er det udgangspunktet, at det er parternes fælles opfattelse af, hvad der er aftalt, som er afgørende for, hvordan bestemmelsen skal forstås.¹²⁴ Der ses på parternes vilje i forbindelse med indgåelsen af aftalen, herunder hvad parterne måtte have regnet med, at vilkårets formulering ville medføre af retsvirkning.¹²⁵ Det er således parternes subjektive forståelse af en given ansvarsfraskrivelse på aftaletidspunktet, som må lægges til grund.¹²⁶ Det indgår derfor som moment ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende i en given situation, om den ene part ved aftaleindgåelsen må have forventet, at ansvarsfraskrivelsen også ville omfatte en specifik misligholdelse. Dette ses blandt andet i **U 1982.398 H (Søtransporten på land)**, hvor der var en tvist om, hvorvidt en ansvarsbegrænsning i en fragtaftale vedrørende kombineret transport på både land og vand kun fandt anvendelse ved misligholdelse i forbindelse med søtransportdelen. Den opståede skade skete under

¹²² Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 67

¹²³ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, "Almindelig kontraktret", 2020, s. 229-230

¹²⁴ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 71-72 og s. 76 og Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 230

¹²⁵ Andersen, Mads Bryde, *Grundlæggende aftaleret*, 2021, s. 80

¹²⁶ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 71-72 og s. 76 og Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 230

transporten på land. Højesteret fandt, at ansvarsbegrænsningen ikke var begrænset til søtransporten og udtalte: *“Der blev vedrørende den kombinerede transport (...), ikke udfærdiget andet transportdokument end konnossementet. (...) findes efter standardvilkårenes indhold ikke at haft føje til at antage, at ansvarsbegrænsningen alene vedrørte søtransporten. Hvis selskabet havde ønsket, at appellanten skulle have et videregående ansvar for den del af transporten, der skete over land, burde man have foranlediget en bestemmelse herom optaget i konnossementet.”*¹²⁷ Højesteret fortolkede således bestemmelsen til også at gælde landtransporten. Domstolene tillagde det her vægt, at der var tale om én samlet aftale for både søtransporten og landtransporten, og at parten derfor måtte forvente, at ansvarsbegrænsningen gjaldt for begge dele af transporten. Havde parten ønsket andet, skulle denne have reageret. Hvilken forventning den ene part måtte have til ansvarsfraskrivelsens indhold ved aftalens indgåelse, indgår dermed som moment ved vurderingen af en ansvarsfraskrivelse. Det kan imidlertid ofte være vanskeligt at fastlægge, hvad en parts subjektive forståelse var af et givent vilkår ved aftaleindgåelsen. Dette kan blandt andet skyldes, at en part, der er utilfreds med en ansvarsfraskrivelse, næppe vil fortælle, at det var dennes opfattelse ved aftaleindgåelsen, at bestemmelsen ville gælde i den pågældende situation. I ovenstående dom inddrog Højesteret heller ikke direkte partens opfattelse af vilkåret ved aftaleindgåelsen. I stedet så Højesteret på de konkrete omstændigheder og vurderede, hvad parten med stor sandsynlighed måtte have forventet ved aftaleindgåelsen.

4.2.2. Forholdet omfattet af ordlyden

Hvis parternes fælles vilje eller forventning til en bestemmelse ikke umiddelbart kan fastlægges og således ikke kan inddrages i vurderingen, kan der foretages en ordlydsfortolkning af ansvarsfraskrivelsen, hvor det inddrages, om et bestemt forhold er omfattet af den naturlige sproglige forståelse af bestemmelsen i forhold til den konkrete aftale.¹²⁸ Ved en ordlydsfortolkning kan resultatet ende med at være en udvidende fortolkning eller en indskrænkende fortolkning. Fortolkningen af ordlyden kan således ende ud i, at der sker en udvidelse eller en indskrænkning af den normale sproglige forståelse af en formulering. Indskrænkende fortolkning vil typisk være begrundet i baggrundsretten, således at fortolkningen af ordlyden kommer mest muligt til at stemme overens med de bagvedliggende regler. Udvidende fortolkning kan vælges, hvis parternes formål med en bestemmelse vurderes at være mere vidtrækkende, end hvad der umiddelbart fremgår af ordlyden.¹²⁹

¹²⁷ U 1982.398 H, s. 401-402

¹²⁸ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 232, Hansen, Ole & Ulfbeck Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 71-72 og s. 81-82 og Andersen, Mads Bryde, *Grundlæggende aftaleret*, 2021, s. 362 ff.

¹²⁹ Hansen, Ole & Ulfbeck Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 85

Ved vurderingen af en ansvarsfraskrivelses indhold indgår, hvorvidt ansvarsfraskrivelsens ordlyd reelt omfatter det tab, som er forårsaget af en misligholdelse. Dette illustreres blandt andet i **U 1965.565 Ø (Fremad-gearet)**, hvor bestemmelsens ordlyd indgik i vurderingen af, om ansvarsbegrænsningen kunne finde anvendelse. En af Københavns Frihavns kraner havde ved påkørsel beskadiget gods, der ved hjælp af en af deres egne kraner umiddelbart forinden var blevet aflæsset på kajen. Føreren havde ved en fejltagelse sat kranen i fremad-gear frem for baggear. Københavns Frihavn påberåbte en bestemmelse i en bekendtgørelse omhandlende driften af Københavns Frihavn, hvorefter der i § 7, stk. 1-8 var flere bestemmelser om Københavns Frihavns erstatningspligt og ansvarsbegrænsninger. I stk. 8 var der en ansvarsbegrænsning på 1.800 kr. pr. kolli. Af stk. 7 fremgik, at Københavns Frihavns ansvar for oplagte varer i øvrigt bestemtes efter lovgivningens almindelige regler om forvaring. Tvisten angik blandt andet, om skaden på godset var omfattet af den vedtagne ansvarsbegrænsning. Landsretten fandt, at det beskadigede gods ikke kunne betragtes som "oplagte varer", som det var udtrykt i bekendtgørelsens § 7, stk. 7, og anvendte dermed bestemmelsens ordlyd i vurderingen af, om ansvarsbegrænsningens anvendelsesområde omfattede det ødelagte gods.

Ordlydens rækkevidde indgik ligeledes som moment i vurderingen af en ansvarsfraskrivelse i **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, også gennemgået i afsnit 4.1.1.2, 4.1.3 og 4.1.5. Efter ansvarsfraskrivelsen kunne der ikke ifaldes erstatningsansvar ved driftstab, tabt arbejdsfortjeneste eller andre indirekte tab. Der var opstået et tab på 250.000 kr. i forbindelse med, at et substrat havde vist krystaldannelser, som blev mistydet som tegn på forurening. På grund af dette udledte parten 200.000 m² vand og igangsatte et vandværk. Der var tvist om, hvorvidt tabet i den forbindelse var et indirekte tab, som således var omfattet af ansvarsfraskrivelsen. Byretten fandt, at størstedelen af tabet kunne betegnes som et indirekte tab. Landsretten var ikke enig i denne fortolkning af bestemmelsen og udtalte, at "*De tab, som i sagerne kræves erstattet, kan ikke betegnes som indirekte.*"¹³⁰ Det indgik således i vurderingen, hvorvidt det pågældende tab reelt var omfattet af ansvarsfraskrivelsen. I dette tilfælde fandtes tabet ikke omfattet af ansvarsfraskrivelsens ordlyd.

Fortolkning af ansvarsbegrænsningens ordlyd indgik også i vurderingen af ansvarsbegrænsningen i **FED 2023.20 S (Robotten)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.2, 4.1.1.5 og 4.1.3. Dommen omhandlede en tvist om, hvorvidt en robot, der blev beskadiget under flytning den forkerte dato, skulle betragtes som et kolli eller som et flyttelæs. Der var indgået en aftale om flytning af flere genstande, som skulle flyttes på forskellige datoer, såkaldte deletaper. I aftalen om flytningen var der henvisning til Dansk

¹³⁰ U 2004.2012 Ø, s. 2019

Møbeltransport Forenings bestemmelser, hvor der var en bestemmelse om, at ansvar var begrænset til 50.000 kr. pr. kolli og maksimalt 2 mio. kr. pr. flyttelæs. Det blev gjort gældende, at det var begrænsningen på 2 mio. kr. pr. flyttelæs, der skulle være gældende, da der var tale om en generel ansvarsbegrænsning, som gjaldt for hver enkelt deletape, herunder flytningen af den pågældende robot. Sø- og Handelsretten fandt, at robotten udgjorde et kolli ved hjælp af den måde, som et kolli var defineret i Dansk Møbeltransport Forenings almindelige betingelser. Derfor var det ansvarsbegrænsningen på 50.000 kr., der var gældende. Desuden gjordes det af den anden part gældende, at ansvarsbegrænsningen ikke kunne finde anvendelse på beskadigelsen af robotten, da den blev flyttet den forkerte dato og dermed ikke kunne anses som en del af det flyttegods, der var indgået aftale om. Der var imidlertid indgået aftale om, at robotten skulle flyttes en senere dato. Sø- og Handelsretten fandt, at robotten var en del af den flytteopgave, der var indgået aftale om, hvorfor ansvarsbegrænsningen fandt anvendelse på forholdet uagtet, at den blev flyttet på en anden dato.

Rækkevidden af ansvarsfraskrivelsens indhold blev ligeledes inddraget i vurderingen i **U 1986.938 S (EDB-anlægget)**, hvor Sø- og Handelsretten udtalte, at ansvarsfraskrivelsens ikke kunne antages at *“(...) omfatte ansvar for fejl og mangler, der skyldes alvorlige forsømmelser (...)”*¹³¹ Bestemmelsen blev således fortolket således, at den ikke fandtes at indeholde en fraskrivelse af ansvar ved fejl og mangler, der skyldtes alvorlige forsømmelser. Der blev dermed foretaget en indskrænkende fortolkning. Dommen gennemgås nærmere i afsnit 4.4 om grov uagtsomhed.

Ligesom i ovenstående dom foretog Højesteret en ordlydsfortolkning i **U 1999.1661 H (De japanske biler)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.5, hvor Højesteret fandt, at bestemmelsen omfattede fejl fra den ene parts side og foretog derfor ikke en indskrænkende fortolkning. I sagen var der aftalt en fragtklausul i forbindelse med transport af biler fra Japan til København. Ifølge vilkåret var fragten optjent fuldt, når transportøren modtog bilerne, uanset om bilerne gik tabt eller ej. Fragten skulle derfor i alle tilfælde betales og kunne ikke refunderes. Under transporten opstod en brand på skibet, så bilerne blev totalt udbrændt. Den ene part gjorde gældende, at der skulle ske en indskrænkende fortolkning af klausulen, så den ikke skulle finde anvendelse, hvis bilerne gik tabt som følge af grove fejl og forsømmelser. Højesteret udtalte: *“Klausulen må efter ordlyden forstås således, at indstævnte fra godsets modtagelse er berettiget til fragt uden hensyn til, hvad der måtte ske med lasten. Højesteret finder endvidere ikke grundlag for at fortolke klausulen indskrænkende, således at den ikke finder anvendelse, hvor ødelæggelse af godset skyldes fejl fra transportørens side.”*¹³² Der blev således tillagt vægt på vilkårets

¹³¹ U 1986.938 S, s. 944

¹³² U 1999.1161 H, s. 1177

ordlyd, hvor Højesteret ikke fandt grundlag for at fortolke bestemmelsen indskrænkende. Se nærmere om dommen i afsnit 4.3 og 4.4.

Det indgår dermed som moment, hvorvidt en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende, om den pågældende ansvarsfraskrivelse kan siges at omfatte situationen og tabet, der er forårsaget af misligholdelsen.

4.2.3. Bestemmelsens klarhed

Hvis rækkevidden af ansvarsfraskrivelsens indhold er mindre klar, kan der ligeledes opstå tvivl, om bestemmelsen omfatter det pågældende forhold. Efter fortolkningsreglerne gælder, at et uklart vilkår koncipieret alene af den ene part skal fortolkes imod koncipisten og til fordel for den anden part. Den koncipierende part påtager sig risikoen for tvivl ved forståelsen, da denne kunne have undgået dette ved et klarere vilkår.¹³³ Dette kan medføre, at bestemmelsen fortolkes imod koncipisten. En mindre klar ansvarsfraskrivelse, der ikke udelukkende er udarbejdet af den ene part, kan ligeledes betyde, at ansvarsfraskrivelsen ikke findes at gælde på det pågældende forhold, hvis det ikke med sikkerhed kan fastslås, om ansvarsfraskrivelsen også omfatter det pågældende forhold. Ved fortolkning ønskes, at aftalen efter fortolkningen tilgodeser begge parter interesser på en hensigtsmæssig og rimelig måde. I tilfælde af tvivl vil der derfor ofte ske fortolkning, således at vilkåret ender med at være en mindre vidtgående byrde for den ene part.¹³⁴

I U 1941.306 H (Værftet) fandtes en ansvarsfraskrivelse ikke med klarhed at omfatte det forhold, at den ene part ved reparation af den andens parts skibe havde forvoldt brandskade. Af et "Dokreglement" fremgik, at værftet fuldstændigt var fri for ansvar for tab eller skade, der opstod under dokning og/eller reparation, og som skyldtes forsinkelse, eller "*ophold ud over, hvad der i det enkelte tilfælde skriftligt måtte være aftalt.*"¹³⁵ Højesteret fortolkede bestemmelsen som følger: "*(...) findes det deri indeholdte Forbehold om Ansvarsfrihed for Forsinkelse ikke med Sikkerhed at omfatte en Forsinkelse som den heromhandlede, der ikke staar i direkte Forbindelse med det oprindelig aftalte Reparationsarbejde, men skyldes den under dette forvoldte Brand.*"¹³⁶ Højesteret fandt, at bestemmelsen om ansvarsfrihed ved forsinkelse ikke med klarhed kunne anses for også at være en ansvarsfraskrivelse ved forhold, som ikke var en direkte følge af det påtagede reparationsarbejde. Det indgik dermed som moment i

¹³³ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s. 237-238 og Hansen, Ole & Ulfbeck Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 83

¹³⁴ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktret*, 2020, s.233

¹³⁵ U 1941.306 H, s. 308

¹³⁶ U 1941.306 H, s. 309

vurderingen, at der var tvivl om bestemmelsens indholds rækkevidde, og på den baggrund blev der foretaget en fortolkning af bestemmelsen, således at den ikke kunne gøres gældende.

Uklarhed omkring indholdet af en ansvarsbegrænsning indgik ligeledes i vurderingen af bestemmelsen i den i afsnit 4.2.2 nævnte dom **U 1965.565 Ø (Fremad-gæret)**. Landsretten udtalte: *“Det ses ikke at fremgå klart af bekendtgørelsen, hvorvidt ansvarsbegrænsningsreglen i § 7, stk. 8, angår skade på andet end oplagte varer, men de sagsøgte findes i hvert fald ikke under de i denne sag foreliggende omstændigheder (...), at kunne påberåbe sig ansvarsbegrænsningen.”*¹³⁷ Landsretten fandt således, at der var uklarhed om, hvorvidt bekendtgørelsen med ansvarsbegrænsningen kunne finde anvendelse på andet end “oplagte varer”. Der blev ikke foretaget yderligere fortolkning af indholdets rækkevidde, da ansvarsbegrænsningen ikke kunne gøres gældende med den begrundelse, at der var udvist betydelig uagtsomhed, se i øvrigt herom i afsnit 4.4. Landsretten valgte alligevel at påpege, at der var uklarhed og usikkerhed om forståelsen af ansvarsbegrænsningen, selvom ansvarsbegrænsningen alligevel ikke kunne gøres gældende af andre grunde. Det er dermed ikke klart, om uklarheden havde betydning for vurderingen, men da landsretten alligevel fremhæver uklarheden og usikkerheden om indholdets rækkevidde, må det antages, at det inddrages i vurderingen af ansvarsfraskrivelsen.

I **FED 2000.153 V (Containerne)** fandtes en ansvarsfraskrivelse ikke med fornøden klarhed at indeholde en fraskrivelse for faglige fejl ved to uheld i forbindelse med opbevaring af flere containere. Landsretten fortolkede ansvarsfraskrivelserne indskrænkende og tillagde bestemmelsens manglende klarhed vægt i den vurdering: *“(…) findes ikke med den fornødne klarhed at indeholde en fraskrivelse af ansvar for skader, der skyldes faglige fejl (...).”*¹³⁸ Landsretten anså bestemmelsen for at være uklar, og af den grund kunne ansvarsfraskrivelsen ikke anses for også at være en fraskrivelse af ansvar for skader, som skyldtes faglige fejl. Bestemmelsens uklarhed havde dermed betydning for ansvarsfraskrivelsens anvendelsesområde. Dommen gennemgås yderligere i afsnit 4.4.2.

U 2010.3113 H (Tyverialarmen), også nævnt i 4.1.1.5, viser ligeledes, at det kan tillægges vægt ved vurderingen, at vilkåret om ansvarsfraskrivelsen er uklart. Her fandt Højesteret ikke, at en ansvarsfraskrivelse kunne gøres gældende i forbindelse med tyveri af cigaretter for ikke under 2 mio. kr. Af en kontrakt om et tyverialarmanlæg fremgik en ansvarsfraskrivelse om, at den ene part kun var ansvarlig for de skader, der direkte kunne henføres til deres ydelser efter kontrakten. Dette betød, at der ikke hæftedes for driftstab, avancetab eller lignende. Højesteret udtalte: *“Efter bestemmelsens ordlyd,*

¹³⁷ U 1965.565 Ø, s. 568

¹³⁸ FED 2000.153 V, s. 161

*der i øvrigt ikke er klar, og kontraktens karakter finder også Højesteret, at vagtselskabet ikke i en situation som den foreliggende, hvor det har tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse, er fritaget for ansvar.*¹³⁹ Ansvarsfraskrivelsens uklarhed indgik således i Højesterets vurdering af, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne fritage for ansvar. Det er dog ikke klart, om uklarheden havde betydning for vurderingen. Da Højesteret alligevel vælger at påpege uklarheden, må det antages, at det blev inddraget i vurderingen af ansvarsfraskrivelsen.

Det kan konstateres, at det kan indgå i vurderingen af rækkevidden af en ansvarsfraskrivelses indhold, om den er uklar, og om der er usikkerhed om, hvorvidt ansvarsfraskrivelsen finder anvendelse på det pågældende forhold.

4.2.4. Generel ansvarsfraskrivelse

En generel ansvarsfraskrivelse er som udgangspunkt lige så gyldig som en specifik ansvarsfraskrivelse. Det er anført i retslitteraturen, at generelle vilkår om ansvarsfraskrivelser bliver fortolket indskrænkende af domstolene.¹⁴⁰ Ved vurderingen af en ansvarsfraskrivelse kan det derfor få betydning, hvis ansvarsfraskrivelsens indhold fremstår generelt. I **FED 2023.20 S (Robotten)**, ligeledes nævnt i afsnit 4.1.1.2, 4.1.1.5, 4.1.3 og 4.2.2, gjorde den ene part gældende, at der var tale om en generel ansvarsbegrænsning. Sø- og Handelsretten fandt, at ansvarsbegrænsningen kunne gøres gældende og forholdt sig ikke til, om ansvarsbegrænsningen var generelt formuleret. I **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.2, 4.1.3, 4.1.5 og 4.2.2, valgte landsretten at påpege i deres begrundelse, at ansvarsfraskrivelsen var generel. Der var i aftalen en ansvarsfraskrivelse, hvorefter der ikke kunne ifalde erstatningsansvar ved driftstab, tabt arbejdsfortjeneste eller andre indirekte tab. Landsretten udtalte: *“De generelle ansvarsfraskrivelser, som både (...) har anført i deres salgs- og leveringsbetingelser, kan - uanset om de er gældende mellem parterne - under hensyn til manglens karakter og manglens følger ikke fritage (...) for ansvar (...).”*¹⁴¹ Det er ikke tydeligt ud fra landsrettens begrundelse, om det har haft betydning, at der var tale om generelle ansvarsfraskrivelser, da de anfører manglens karakter og manglens følger som den primære årsag til begrundelsen. De vælger dog alligevel at påpege, at de mener, at der er tale om generelle ansvarsfraskrivelser, hvorfor det kan forstås som om, det havde en vis betydning i den samlede vurdering.

¹³⁹ U 2010.3113 H, s. 3122

¹⁴⁰ Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i obligationsret I*, 2020, s. 467-468

¹⁴¹ U 2004.2012 Ø, s. 2019

Det er uklart, i hvor høj grad det tillægges betydning, om ansvarsfraskrivelsen er generel. De fleste ansvarsfraskrivelser fremstår som generelle, da der generelt er tale om en fraskrivelse for tab. I langt størstedelen af de til specialet udvalgte domme er ansvarsfraskrivelserne generelle, og i de fleste domme tillægges det ikke vægt. Som nævnt er det i retslitteraturen angivet, at generelle ansvarsfraskrivelser fortolkes indskrænkende. Dette kan ikke siges at være tilfældet i mange af de til specialet udvalgte domme. Det kan dog stadig indgå som moment.

4.2.5. Delkonklusion om fortolkning

I de ovenstående afsnit er det analyseret, hvad der kan indgå i domstolenes vurdering i forhold til fortolkning af en ansvarsfraskrivelse. Det kan konstateres, at de almindelige fortolkningsprincipper finder anvendelse ved fortolkning af ansvarsfraskrivelser. Der sker en fortolkning af bestemmelsen, hvis der er tvivl om, hvorvidt ansvarsfraskrivelsen kan finde anvendelse på det pågældende forhold. Det indgår, hvad parterne har haft af forventning og forståelse for indholdet af ansvarsfraskrivelsen på tidspunktet for aftaleindgåelsen. Det vurderes, om det har været parternes fælles vilje, at vilkåret skulle omhandle den pågældende situation. Kan parternes fælles vilje ikke findes, indgår det som moment, hvad ordlyden af bestemmelsen er, herunder hvad den naturlige sproglige forståelse heraf må være. Desuden indgår det i vurderingen, hvis indholdet af ansvarsfraskrivelsen er uklart. Denne uklarhed vil ofte betyde, at ansvarsfraskrivelsen ikke findes at omfatte den pågældende situation. Endvidere vil der ved uklarhed ske fortolkning mod den konciperende part, da denne i forbindelse med konciperingen kunne have sikret, at vilkåret var mere klart. Dertil kan en generel ansvarsfraskrivelse betyde, at der sker en indskrænkende fortolkning.

4.3. Urimelighed - aftalelovens § 36

Selvom der er aftalefrihed i forhold til at aftale ansvarsfraskrivelser i erhvervskontrakter, er aftalefriheden ikke uden grænser. Det er ikke ethvert vilkår, som parterne gyldigt kan aftale, og som kan gøres gældende ved domstolene.¹⁴² Selvom der er indgået en aftale, kan der være forhold, der gør, at aftalen eller aftalens vilkår er ugyldige og dermed ikke er forpligtende for parterne. Er der tale om et ugyldigt vilkår, er parterne ikke forpligtet heraf, og vilkåret kan ikke gennemtvinges.¹⁴³

Dette afsnit vil behandle anvendelsen af aftalelovens § 36 om urimelige vilkår i henhold til ansvarsfraskrivelser i erhvervsforhold. Først redegøres for indholdet af aftalelovens § 36, hvorefter

¹⁴² Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktsret*, 2020, s. 18-19 og Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 17-18

¹⁴³ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 92-93

afsnittet gennemgår de domme udvalgt til specialet, hvor aftalelovens § 36 er påberåbt. Der gennemgås i alt fem domme i dette afsnit.

Efter ugyldighedsreglerne er der mulighed for at få et ellers vedtaget vilkår om ansvarsfraskrivelse erklæret ugyldigt, således at det ikke har virkning. Aftalelovens § 36 er relevant i denne sammenhæng. Denne bestemmelse gør det muligt at ændre eller tilsidesætte en aftale eller vilkår, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende, jf. aftalelovens § 36, stk. 1. Ved afgørelsen tages hensyn til forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder, jf. aftalelovens § 36, stk. 2.

Reglen kan anvendes på alle former for kontrakter; både forbrugeraftaler, private aftaler og erhvervsaftaler. Bestemmelsen er dog hovedsageligt møntet på forbrugeraftaler, hvor der er et særligt behov for beskyttelse mod urimelige vilkår. Der er tale om en undtagelsesregel, som kun finder anvendelse i særlige tilfælde.¹⁴⁴ Der er generelt stor tilbageholdenhed med at anvende aftalelovens § 36 og ændre erhvervsdrivendes aftaler efter bestemmelsen, da professionelle parter må anses for at kunne overskue og bære de retlige og økonomiske konsekvenser af et bestemt vilkår.¹⁴⁵

I de til specialet udvalgte domme ses det heller ikke, at aftalelovens § 36 bliver anvendt af domstolene til at tilsidesætte en ansvarsfraskrivelse. I de domme, hvor bestemmelsen bliver påberåbt af den ene part, er resultatet i dem alle sammen, at aftalelovens § 36 ikke fandt anvendelse.

Det var blandt andet tilfældet i **U 1999.1161 H (De japanske biler)**, også omtalt i afsnit 4.1.1.5 og 4.2.2, hvor der var aftalt en fragtklausul, hvorefter der skulle ske betaling for fragten, selvom godset ikke kom frem. Klausulen ændrede risikofordelingen mellem parterne, så den anden part overtog risikoen for, at fragten kom frem. Klausulen havde således samme virkning som en ansvarsfraskrivelse. Der var tale om en fravigelse af sølovens regel om fragtrisiko, hvilken efter sølovens regler kunne fraviges ved aftale. I sagen skulle et antal biler transporteres fra Japan til København. Under fragten udbrød der brand på skibet, således at bilerne blev fuldstændig udbrændt. Det blev gjort gældende, at fragtklausulen var ugyldig i medfør af aftalelovens § 36. Selvom aftalelovens § 36 som nævnt kan finde anvendelse på erhvervsforhold, anvendte domstolene det som argument for ikke at anvende bestemmelsen, at der var tale om to professionelle parter. Sø- og Handelsretten udtalte, at "*Det må*

¹⁴⁴ Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, *Almindelig kontraktsret*, 2020, s. 162 ff. og Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 120-121

¹⁴⁵ Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, *Lærebog i aftaleret*, 2023, s. 124 ff.

afvises, at aftalelovens § 36 kan finde anvendelse, da fragtklausulen - under hensyn til, at den er indgået mellem professionelle parter - ikke findes at være et urimeligt kontraktvilkår selv under de givne forhold.”¹⁴⁶ Højesteret tiltrådte de af Sø- og Handelsretten anførte grunde og udtalte selv: “Sølovens regler bygger på internationale konventioner, hvis beskyttelsesbestemmelser må anses for tilpasset forholdene på det internationale fragtmarked. Herefter og i øvrigt af de grunde, der er anført af Sø- og Handelsretten, tiltræder Højesteret, at der ikke er grundlag for at bringe aftalelovens § 36 i anvendelse.”¹⁴⁷ Det blev således lagt betydelig vægt, at der var tale om to erhvervsdrivende, som havde aftalt bestemmelsen, og at den pågældende bestemmelse i søloven, som kunne fraviges, dermed ikke var en af beskyttelsesbestemmelserne i loven, hvorfor der netop var adgang til at aftale noget helt andet. Desuden blev det tillagt vægt, at en sådan klausul ikke var usædvanlig ved den pågældende branche.

Aftalelovens § 36 kunne heller ikke påberåbes i **U 2006.87 H (Champignongartneriet)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.1, hvor ansvaret ved levering til et champignongartneri var begrænset til varens fakturerede pris. Det blev gjort gældende, at ansvarsbegrænsningen skulle tilsidesættes efter aftalelovens § 36. Højesteret fandt i den forbindelse, at “Der er ikke grundlag for at tilsidesætte bestemmelsen efter aftalelovens § 36.”¹⁴⁸ Dommen viser dermed, at der gyldigt kan aftales ansvarsbegrænsninger begrænset til fakturabeløbet.

Ansvarsbegrænsningen i NSAB 2000 blev heller ikke tilsidesat efter aftalelovens § 36 i **U 2006.632 H (Lastvognstraileren)**. Det fremgik af det agreed document, at ansvaret var begrænset, medmindre skaden var forvoldt med forsæt. Højesteret udtalte i den forbindelse: “NSAB 2000 er blevet til efter drøftelse mellem brancheorganisationer for transportører og transportkøbere. Ansvarsbegrænsningen (...), indgår sammen med en række andre bestemmelser i disse standardvilkår, som må antages at hvile på en samlet afvejning, herunder af hensynet til forsikringsmulighederne. På denne baggrund finder Højesteret ikke grundlag for i medfør af aftalelovens § 36 at tilsidesætte ansvarsbegrænsningen (...).”¹⁴⁹ Det blev således lagt afgørende vægt på, at der netop var tale om et agreed document, og at bestemmelsen dermed var blevet til efter en afvejning mellem brancheorganisationerne på begge sider. Af den grund fandt Højesteret, at der ikke var tale om et urimeligt vilkår i henhold til aftalelovens § 36. Det må antages, at det netop havde afgørende betydning for opretholdelsen af vilkåret, at der var tale om et agreed document, da det er den generelle opfattelse, at man ikke kan fraskrive sig ansvar for grov uagtsomhed, se herom i afsnit 4.4. Det kan nævnes, at der efter de nuværende bestemmelser i NSAB

¹⁴⁶ U 1999.1161 H, s. 1176

¹⁴⁷ U 1999.1161 H, s. 1176

¹⁴⁸ U 2006.87 H, s. 102

¹⁴⁹ U 2006.632 H, s. 638

også er mulighed for tilsidesættelse af ansvarsbegrænsningen ved grov uagtsomhed, jf. NSAB 2015 § 6, stk. 2.¹⁵⁰

Aftalelovens § 36 fandtes heller ikke anvendelig på en ansvarsbegrænsning i **BS-38925/2021-VLR (Bryghuset)**, også nævnt i afsnit 4.1.3, hvor landsretten lagde vægt på, at aftalen var indgået mellem to professionelle parter, og indholdet af ansvarsbegrænsningen kunne hverken betragtes som usædvanligt eller uventet byrdefuldt. Der var derfor ikke grundlag for at tilsidesætte ansvarsbegrænsningen efter aftalelovens § 36.

Som det vil ses i nedenstående afsnit 4.4, kommer domstolene til tider frem til det resultat, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan påberåbes, men uden henvisning til lovreglerne, herunder til aftalelovens § 36. Dette var tilfældet i **FED 2000.153 V (Containerne)**, hvor det blev gjort gældende, at en ansvarsfraskrivelse skulle tilsidesættes efter aftalelovens § 36. Byretten fandt, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne påberåbes. Byretten fandt imidlertid ikke grundlag for at anvende aftalelovens § 36 ved bedømmelsen af ansvarsfraskrivelsen og udtalte: *“Det bemærkes, at retten finder ikke grundlag for anvendelse af aftalelovens § 36 i en sag, som den foreliggende.”*¹⁵¹ Byretten anvendte dermed ikke aftalelovens § 36 i sagen, selvom resultatet endte med at være, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne gøres gældende. Landsretten tog ikke stilling til anvendelsen af aftalelovens § 36, men kom frem til samme resultat; at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne påberåbes, se herom i afsnit 4.2.3 og 4.4.2.

De ovenstående domme viser således, at der skal meget til, før domstolene anvender aftalelovens § 36 på ansvarsfraskrivelser i erhvervsforhold. I ingen af de til specialet udvalgte domme er bestemmelsen blevet anvendt til at tilsidesætte en ansvarsfraskrivelse som urimelig. Som set i **FED 2000.153 V (Containerne)** kan resultatet ende med at være, at ansvarsfraskrivelsen alligevel ikke kan påberåbes, men uden at dette begrundes med aftalelovens § 36.

4.4. Grov uagtsomhed

Selvom parterne gyldigt har vedtaget en ansvarsfraskrivelse, ses det i retspraksis, at en ansvarsfraskrivelse som udgangspunkt ikke kan gøres gældende, hvis den misligholdende part har handlet med grov uagtsomhed eller forsæt.

¹⁵⁰ NSAB 2015 - Nordisk Speditørforbunds Almindelige Bestemmelser

¹⁵¹ FED 2000.153 V, s. 159

I dette afsnit gennemgås retspraksis, som omhandler anvendelsen af en ansvarsfraskrivelse ved grov uagtsomhed. I alt gennemgås 17 domme i dette afsnit. Først behandles to domme, hvor der alene fandtes at være handlet med simpel uagtsomhed. Derefter gennemgås de domme, hvor en ansvarsfraskrivelse ikke kunne påberåbes grundet grov uagtsomhed. Dernæst behandles to domme om ansvarsfraskrivelser, som direkte fraskrev ansvar ved grov uagtsomhed. Der foretages herefter en kort opsummering, hvorefter de forskellige momenter, som domstolene inddrager i vurderingen af grov uagtsomhed i forhold til, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende, gennemgås. Momenterne er inddelt i særskilte afsnit. Til sidst afsluttes afsnittet med en delkonklusion.

En part kan som udgangspunkt gøre en ansvarsfraskrivelse gældende, såfremt der er handlet simpelt uagtsomt. Dette var tilfældet i **FED 2023.20 S (Robotten)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.2, 4.1.1.5, 4.1.3, 4.2.2 og 4.2.4, hvor Sø- og Handelsretten fandt, at en ansvarsbegrænsning kunne gøres gældende i forbindelse med, at et flyttefirma havde forårsaget skade på en robot ved at flytte den på den forkerte dato. Sø- og Handelsretten fandt, at der var handlet med simpel uagtsomhed og udtalte, at parten “(...) ved at flytte den forkerte robot har handlet simpelt uagtsomt og dermed har pådraget sig et erstatningsansvar for de skader, der blev påført robotten i forbindelse med flytningen.”¹⁵² Herefter kunne ansvarsbegrænsningen på 50.000 kr. gøres gældende, hvorfor erstatningskravet blev fastsat i overensstemmelse hermed. Der var ligeledes handlet simpelt uagtsomt i **BS-38925/2021-VLR (Bryghuset)**, også gennemgået i afsnit 4.1.3 og 4.3, hvor en ansvarsfraskrivelse kunne gøres gældende, da landsretten ikke fandt, at der var handlet groft uagtsomt. Landsretten udtalte, at den tabslidende part “(...) har heller ikke løftet bevisbyrden for, at V1 (den misligholdende parts, red.) på anden måde har handlet groft uagtsomt i forbindelse med leveringen af det mangelfulde batteri. (...) Landsretten finder herefter, at der ikke er grundlag for at tilsidesætte ansvarsbegrænsningen i salgs- og leveringsbetingelserne.”¹⁵³ Herefter kunne ansvarsbegrænsningen påberåbes. En part i erhvervsforhold kan således begrænse sit ansvar, så længe der er handlet simpelt uagtsomt.

Har parten handlet groft uagtsomt eller med forsæt er udgangspunktet som nævnt, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan påberåbes. Som nævnt i afsnit 4 er det ikke altid klart, om der er tale om en bortfortolkning, en indskrænkende fortolkning eller en tilsidesættelse af ansvarsfraskrivelsen grundet grov uagtsomhed. Landsretten anførte generelt i **BS-38925/2021-VLR (Bryghuset)** i forhold til vurderingen af en ansvarsfraskrivelse, at når det er fastslået, at den er vedtaget, er det derefter et spørgsmål om, hvorvidt “(...) ansvarsbegrænsningerne i salgs- og leveringsbetingelser kan tilsidesættes

¹⁵² FED 2023.20 S, s. 19 i bilag 4

¹⁵³ BS-38925/2021-VLR, s. 7

som urimelige eller bortfortolkes som følge af VI (den misligholdende parts, red.) grove uagtsomhed.”¹⁵⁴ Det er således den generelle opfattelse, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan påberåbes, enten som følge af urimelighed efter aftalelovens § 36, som omtalt i afsnit 4.3, eller som følge af den misligholdende parts grove uagtsomhed. Er der derfor handlet med grov uagtsomhed, er det udgangspunktet, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan gøres gældende. Det bemærkes, at landsretten her betegner det bortfortolkning som følge af grov uagtsomhed.

Domstolene anvender imidlertid ikke altid i begrundelsen formuleringen “grov uagtsomhed”. Det ses, at domstolene henviser til, at der er handlet “på så uforsvarlig måde”, med ”alvorlig eller væsentlig forsømmelse”, eller at fejlen er en “særlig grov fejl”. Der lægges imidlertid stadig vægt på, om den ansvarspådragende adfærd er af en vis grovhed, hvorfor der stadig er tale om grov uagtsomhed, trods formuleringen.

Dommene gennemgås i det følgende i henhold til, hvilken formulering domstolene anvender i forhold til, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan gøres gældende. Først behandles de domme, hvor domstolene direkte udtaler, at der er handlet med en vis grad af uagtsomhed, og derefter behandles de domme, hvor der er anvendt andre formuleringer.

Ansvarsfraskriverne kunne ikke påberåbes grundet en vis grad af uagtsomhed i **U 1965.565 Ø (Fremad-gearet)**, **U 1971.600 H (Tagbranden)** og **U 2010.3113 H (Tyverialarmen)**. I **U 1965.565 Ø (Fremad-gearet)**, også nævnt i afsnit 4.2.2 og 4.2.3, kunne en ansvarsbegrænsning ikke påberåbes ved skade på gods ved en krans påkørsel heraf, hvor chaufføren ved en fejl havde sat kranen i fremad-gear frem for baggear. Landsretten udtalte i den forbindelse, at “(...) *de sagsøgte findes i hvert fald ikke under de i denne sag foreliggende omstændigheder, hvor godset umiddelbart efter aflæsning er beskadiget ved påkørsel af de sagsøgte kran som følge af en af dennes fører udvist betydelig uagtsomhed, at kunne påberåbe sig ansvarsbegrænsningen.*”¹⁵⁵. Den pågældende ansvarspådragende handling blev karakteriseret som “...*betydelig uagtsomhed*...”, hvilket betød, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne gøres gældende.

Ligeledes sås det i **U 1971.600 H (Tagbranden)**, hvor Højesteret henviste til, at skaden var sket af en tagdækker ved uagtsomt forhold at have forårsaget, at der skete en antændelse af taget. Det blev ikke præciseret, om der var tale om et groft uagtsomt forhold, da Højesteret alene betegnede det “(...)

¹⁵⁴ BS-38925/2021-VLR, s. 7

¹⁵⁵ U 1965.565 Ø, s. 568

uagtsomt forhold (...)”¹⁵⁶. Det udtales ligeledes, at (...) det kan ikke anses for oplyst, at der er udvist tilstrækkelig agtpågivenhed med hensyn til kontrollen (...).”¹⁵⁷ Som nævnt i afsnit 2.3.2 betegnes uagtsomhed som ikke at have udvist den fornødne agtpågivenhed. Højesteret tager således umiddelbart ikke stilling til, om der er tale om grov eller simpel uagtsomhed. Det kan imidlertid påpeges, at landsretten udtaler, at der er tale om et uagtsomt forhold, men også at der burde ske bortfald af erstatningsansvaret i henhold til forsikringsaftaleloven, da forholdet vedrørte “(...) udvist mangel på agtpågivenhed, som der ikke ses grundlag for at karaktere som grov (...).”¹⁵⁸ Landsretten fandt dermed ikke forholdet til at være groft. Højesteret derimod fandt ikke grundlag for at lempe erstatningsansvaret efter forsikringsaftaleloven, hvorfor det må antages, at Højesteret har fundet uagtsomheden af en grovere karakter.

I U 2010.3113 H (Tyverialarmen), også nævnt i afsnit 4.1.1.5 og 4.2.3, henviste landsretten i sin begrundelse til, at der var handlet groft uagtsomt, da et vagtselskab i forbindelse med en aftale om levering af tyverialarmsanlæg havde lukket en tyv ind i varehuset, selvom tyven ikke havde angivet det korrekte kodeord. Landsretten udtalte her, at den misligholdende part “(...) har derfor ved grov uagtsomhed undladt at opfylde sin kontraktmæssige forpligtelse (...). Efter karakteren af den fejl (...), kan ansvarsbegrænsningen imidlertid ikke friholde (...) for ansvar (...).”¹⁵⁹ Højesteret nævnte derimod ikke grov uagtsomhed direkte i sin begrundelse, men kom frem til samme resultat og udtalte: “(...) finder også Højesteret, at vagtselskabet ikke i en situation som den foreliggende, hvor det har tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse, er fritaget for ansvar.”¹⁶⁰ Højesteret tiltrådte landsrettens resultat uden selv at henvise til grov uagtsomhed, men tilsidesatte alligevel ansvarsbegrænsningen med henvisning til den ansvarspådragende adfærd, der fandtes at være af en vis grovhed.

I U 1984.591 S (Osteløbe), som også er omtalt i afsnit 4.1.1.4 og 4.1.5, kunne en ansvarsbegrænsning ikke påberåbes, da fejludlevering af to dunke med et koncentrat af osteløbe sammen med dunke med almindelig osteløbe blev anset som en “(...) en særlig grov fejl (...)”. Sø- og Handelsretten udtalte, at fejludleveringen måtte “(...) anses som en særlig grov fejl, der medfører, at ansvarsbegrænsningen i NSAB 1976 ikke kan påberåbes med hensyn til den ved fejlen forvoldte skade.”¹⁶¹ Der blev i den forbindelse lagt vægt på, at dunkene med den koncentrerede osteløbe adskilte sig fra de andre dunke

¹⁵⁶ U 1971.600 H, s. 605

¹⁵⁷ U 1971.600 H, s. 605

¹⁵⁸ U 1971.600 H, s. 604

¹⁵⁹ U 2010.3113 H, s. 3120

¹⁶⁰ U 2010.3113 H, s. 3122

¹⁶¹ U 1984.591 S, s. 595

ved en særlig mærkning af etiketten med rød markør. Endvidere lagde Sø- og Handelsretten vægt på, at de to dunke én gang tidligere var blevet udleveret ved en fejl, og at da de to dunke blev leveret tilbage, var der givet klar instruks til medarbejderne om, at disse dunke skulle holdes adskilt fra de andre dunke. Da der til trods herfor skete en sammenblanding med den almindelige osteløbe, anså Sø- og Handelsretten fejlen for “en særlig grov fejl”, hvorfor ansvarsbegrænsningen ikke kunne påberåbes. Det bemærkes, at der netop er tale om en “særlig grov” fejl, hvorfor der skal være tale om en ansvarspådragende adfærd af en vis grovhed.

I **U 1973.544 H (Typehuset)** og **U 1986.938 S (EDB-anlægget)** kunne en ansvarsfraskrivelse ikke påberåbes, da der var sket en “væsentlig/alvorlig forsømmelse” fra den ene parts side. I **U 1973.544 H (Typehuset)** kunne en entreprenør ikke gøre en ansvarsfraskrivelse gældende ved væsentlig forsinkelse ved færdiggørelse af et byggeri. Højesteret fandt, at forsinkelsen skyldtes “(...) påviselige og væsentlige forsømmelser (...)”¹⁶² fra leverandørens side, hvorfor ansvarsbegrænsningen ikke kunne gøres gældende i det foreliggende tilfælde. Den udviste grove uagtsomhed anvendtes således som begrundelse for, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne gøres gældende. Højesteret udtalte endda direkte, at det fandtes “(...) overvejende betænkeligt at anvende bestemmelsen i det foreliggende tilfælde (...)”.¹⁶³ Højesteret indikerer dermed, at grundlaget for tilsidesættelse af en ansvarsfraskrivelse med afsæt i den misligholdende parts handlen er, at det ellers ville findes betænkeligt og forkert, hvis en part kunne fraskrive sig ansvaret i en kontrakt og derefter forsømme sin forpligtelse så væsentligt som i den pågældende sag.

En ansvarsfraskrivelse kunne heller ikke påberåbes i **U 1986.938 S (EDB-anlægget)** med henvisning til, at ansvarsfraskrivelsen ikke kunne antages at “(...) omfatte ansvar for fejl og mangler, der skyldes alvorlige forsømmelser (...)”.¹⁶⁴ Sø- og Handelsretten udtalte modsat de ovenfor nævnte domme, at forholdet ikke kunne anses for at være omfattet af ansvarsfraskrivelsen, som også omtalt i afsnit 4.2.2. Der skete således i stedet en fortolkning af bestemmelsen, hvor det indfortolkes, at det ikke kunne antages, at der var sket fraskrivelse af ansvar for “(...) fejl og mangler, der skyldes alvorlige forsømmelser (...)”. Det er dermed uklart, om Sø- og Handelsretten indikerer, at såfremt alvorlige forsømmelser også kunne fortolkes som omfattet af ansvarsfraskrivelsen, kunne den have været gjort gældende, eller om der i stedet er tale om, at Sø- og Handelsretten maskerer tilsidesættelsen som en fortolkning af bestemmelsen. Palle Bo Madsen bemærker om denne dom, at problemet med, at der ikke

¹⁶² U 1973.544 H, s. 550

¹⁶³ U 1973.544 H, s. 550

¹⁶⁴ U 1986.938 S, s. 944

skal kunne ske fraskrivelse af grov uagtsomhed, ofte løses i retspraksis ved at “(...) *en aftalt ansvarsfraskrivelse “ikke kan antages at omfatte ansvar for fejl og mangler, der skyldes alvorlige fejl og forsømmelse” (grov uagtsomhed), som f.eks. udtrykkes i U 1986.938 SH. Dette må udlægges som en fortolkning af aftalen i retning af retsordenens (baggrundsrettens) almindelige løsning.*”¹⁶⁵ Palle Bo Madsen anfører også angående tilsidesættelse ved en handling af en vis grovhed, at problemet løses ved en sådan fortolkning, som fremstår mindre indgribende i aftalefriheden.¹⁶⁶ Domstolenes tilgang kan også ses som i tråd med, at der er en tendens til restriktiv fortolkning ved ansvarsfraskrivelser, hvor en ansvarsfraskrivelse, der dog anfører, at den fraskriver ansvaret for culpøse forhold, fortolkes således, at den ikke skal forstås som en fraskrivelse fra groft uagtsomt forhold.¹⁶⁷ Dette må også antages at stemme overens med den generelle antagelse, at en part ikke på forhånd kan fraskrive sig ansvaret for grov uagtsomhed eller andre alvorlige forsømmelser i en ansvarsfraskrivelse.¹⁶⁸ Sø- og Handelsrettens begrundelse kan dermed forstås således, at de vælger at sikre resultatet ved at udføre det som en fortolkning af ansvarsfraskrivelsen. Det kan herefter ikke antages, at Sø- og Handelsrettens begrundelse skal forstås således, at det umiddelbart skulle være muligt for en part at fraskrive sig ansvar for alvorlige forsømmelser. En fortolkning forekommer mindre indgribende end en tilsidesættelse som begrundelse for, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan gøres gældende. Udfaldet er imidlertid det samme, hvorfor dommen må anses som i tråd med, at en handlemåde af en vis grovhed betyder, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan påberåbes. Det bemærkes, at **U 1973.544 H (Typehuset)** og **U 1986.938 S (EDB-anlægget)** viser, at en “forsømmelse” ikke umiddelbart er tilstrækkeligt, da der i begge domme er henvist til henholdsvis “væsentlig forsømmelse” og “alvorlig forsømmelse”. Der skal således foreligge en grovere form for forsømmelse.

En anden formulering, der er set brugt som begrundelse for tilsidesættelse af en ansvarsfraskrivelse, er “så uforsvarlig måde”. I **U 1993.851 H (Udleveringen)**, også nævnt i afsnit 4.1.2, kunne en ansvarsbegrænsning ikke påberåbes, da Højesteret fandt, at den misligholdende part “(...) *på så uforsvarlig måde (...)*”¹⁶⁹ havde fraveget selskabets egen velbegrundede praksis, hvorfor man var afskåret fra at påberåbe sig ansvarsbegrænsningen. Højesteret tilsidesatte ansvarsbegrænsningen med en anden formulering end direkte at nævne grov uagtsomhed. Dette er selvom, at sagsøgeren i sine anbringender anvendte udtrykket grov uagtsomhed. Højesteret valgte dermed aktivt ikke at anvende denne formulering. Formuleringen “så uforsvarlig måde” må imidlertid sidestilles med grov

¹⁶⁵ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 137

¹⁶⁶ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 137

¹⁶⁷ Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 372

¹⁶⁸ Bryde Andersen, Mads, *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 468f.

¹⁶⁹ U 1993.851 H, s. 855

uagtsomhed, og at Højesteret vælger en anden formulering, kan ses som et udtryk for direkte at ville undgå at karakterisere handlingen som "grov uagtsomhed". Dommen viser ligeledes, at handlingen umiddelbart skal være af en vis grovhed, da der var tale om "(...) på så uforsvarlig måde (...)", og ikke alene "uforsvarlighed".

I U 1999.1161 H (De japanske biler), ligeledes omtalt i afsnit 4.1.1.5, 4.2.2 og 4.3, kunne en ansvarsbegrænsning gøres gældende, selvom Højesteret fandt, at der var begået "grove fejl". Højesteret henviste i sin begrundelse til, at modparten ikke som anbringende havde gjort gældende, at der forelå så grov uagtsomhed, at ansvarsbegrænsningen kunne tilsidesættes: "*Højesteret tiltræder af de grunde, som er anført af Sø- og Handelsretten, at der er begået grove fejl ved udførelsen af transporten. Appellanten har imidlertid ikke gjort gældende, at der foreligger en så grov uagtsomhed, at indstævnte i medfør af sølovens § 174 og § 283 er afskåret fra at påberåbe sig lovens ansvarsbegrænsningsregler (...)*"¹⁷⁰ Det er imidlertid uklart, hvad Højesteret mener med, at det ikke er gjort gældende, at der forelå "en så grov uagtsomhed". I dommen er følgende anført: "*Appellanten har for Højesteret yderligere gjort gældende, at klausulen må fortolkes indskrænkende, således at den ikke finder anvendelse, hvor godset går tabt som følge af grove fejl og forsømmelser fra transportørens side.*"¹⁷¹ Umiddelbart gjorde appellanten gældende, at ansvarsbegrænsningen ikke skulle finde anvendelse grundet den anden parts grove fejl og forsømmelser. Højesteret fandt, at der var tale om "grove fejl", som den ene part også gjorde gældende, men at det var afgørende, at det ikke var gjort gældende, at der forelå "en så grov uagtsomhed", at bestemmelsen ikke kunne påberåbes. Det er derfor uklart ud fra begrundelsen, hvad baggrunden for Højesterets udtalelse er, herunder om ansvarsbegrænsningen ville være blevet tilsidesat, hvis det var blevet gjort gældende, at der forelå en så grov uagtsomhed, at ansvarsbegrænsningen ikke kunne påberåbes, eller om Højesteret ikke fandt det bevist, at der var handlet groft uagtsomt. Palle Bo Madsen anfører om dommen, at "*(...) der med Højesterets ord var begået »grove fejl«, som altså blot ikke ansås for grove nok.*"¹⁷² Mads Bryde Andersen bemærker, at der i dommen blev foretaget en vurdering af, om ansvarsfraskrivelsen også omfattede grov uagtsomhed. I denne vurdering blev der blandt andet lagt vægt på, at klausulen ikke var usædvanlig i international linjefart. Desuden anføres, at dommen kan ses som eksempel på, hvordan vurderingen i den forbindelse bliver påvirket af, hvordan forskellige brancher håndterer risici aftaleretligt og gennem forsikring.¹⁷³ Mads Bryde Andersen ser således Højesterets begrundelse som en fortolkning af, om ansvarsfraskrivelsen omfattede grov uagtsomhed, således at der umiddelbart forelå grov uagtsomhed. Palle Bo Madsen giver i stedet udtryk

¹⁷⁰ U 1999.1161 H, s. 1177

¹⁷¹ U 1999.1161 H, s. 1176

¹⁷² U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 142

¹⁷³ Bryde Andersen, Mads, *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 466

for, at der muligvis ikke fandtes at være handlet med grov uagtsomhed, da fejlene ikke var ”grove nok”. Dommen kan umiddelbart vise, at grove fejl ikke nødvendigvis kan sidestilles med grov uagtsomhed. Det bemærkes i den forbindelse, at der i **U 1984.591 S (Osteløbe)** var tale om en ”særlig grov fejl”, hvorfor ansvarsfraskrivelsen i det tilfælde ikke kunne gøres gældende, se herom ovenfor.

Det er ligeledes set i to domme, **U 2005.2438 H (Tyveri af gods)** og **U 2006.632 H (Lastvognstrailer)**, angående en ansvarsbegrænsning i et agreed document, NSAB, at domstolene tillod en begrænsning, der angav, at der ikke kunne kræves erstatning selv ved grov uagtsomhed. Som nævnt medfører grov uagtsomhed i langt de fleste tilfælde, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan påberåbes. Derfor er det ligeledes udgangspunktet, at en part ikke på forhånd i ansvarsfraskrivelsen direkte kan fraskrive sig ansvar for grov uagtsomhed.¹⁷⁴ Dette var dog ikke tilfældet i **U 2005.2438 H (Tyveri af gods)** og **U 2006.632 H (Lastvognstrailer)**. I **U 2005.2438 H (Tyveri af gods)** udtalte Højesteret: *“Højesteret finder, at denne bestemmelse må forstås således, at alene forsæt og ikke uagtsomhed, heller ikke grov uagtsomhed, afskærer speditøren fra at påberåbe sig bl.a. ansvarsbegrænsningen (...) ikke grundlag for at fastslå, at (...), på anden måde har forvoldt skaden med forsæt. Ansvarsbegrænsningen (...) kan herefter påberåbes (...).”*¹⁷⁵ Højesteret vurderede derfor alene, om der var handlet med forsæt og tog ikke stilling til, om der var tale om grov uagtsomhed. Det samme gjorde sig gældende i **U 2006.632 H (Lastvognstrailer)**, som omhandlede samme bestemmelse i NSAB. Som nævnt i afsnit 4.3 tog Højesteret stilling til, om bestemmelsen kunne tilsidesættes efter aftalelovens § 36. Højesteret kom som nævnt frem til, at dette ikke var tilfældet og tillod således igen en ansvarsbegrænsning, der kun kunne tilsidesættes ved forsæt. Der blev dog lagt afgørende vægt på, at der netop var tale om et agreed document, og at bestemmelsen dermed var blevet til efter en afvejning mellem brancheorganisationerne på begge sider. Det kan ikke antages, at det samme ville være tilfældet, hvis ansvarsbegrænsningen f.eks. havde fremgået af en parts almindelige forretningsbetingelser, som denne havde udarbejdet ensidigt. Dommene viser således, at domstolene i højere grad er tilbøjelige til at acceptere sådanne vilkår, når der er tale om agreed documents, og at agreed documents derfor har en særlig status. Som omtalt i afsnit 4.3 omfatter ansvarsbegrænsningen i den nuværende udgave af NSAB hverken grov uagtsomhed eller forsæt. Dommene viser alligevel, at domstolene i tilfælde af, at der igen indføres en bestemmelse i NSAB eller et andet agreed document, hvorefter der heller ikke kan kræves erstatning ved selv grov uagtsomhed, vil være tilbøjelige til at acceptere en sådan bestemmelse.

¹⁷⁴Bryde Andersen, Mads, *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 468 f.

¹⁷⁵ U 2005.2438 H, s. 2443

Det kan ud fra ovenstående konstateres, at grov uagtsomhed som udgangspunkt indebærer, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan påberåbes. Det er ikke altid, at domstolene direkte henviser til grov uagtsomhed som grunden for at tilsidesætte, men i stedet anvender en anden formulering for den ansvarspådragende adfærd, der betyder, at ansvarsfraskrivelsen ikke kan påberåbes. Der henvises alligevel til den ansvarspådragende adfærd, og at graden af fejlen er af en vis alvorlig og grov karakter. Det må således være det altovervejende udgangspunkt, at graden af fejlen skal have en så alvorlig karakter, at der er tale om grov uagtsomhed. Det varierer ligeledes, om domstolene alene anfører, at ansvarsfraskrivelsen som følge heraf ikke kan påberåbes, eller om begrundelsen fremstår som en fortolkning, hvorefter bestemmelsen ikke kan anses for at omfatte tilfælde af grov uagtsomhed. Uanset dette er resultatet, at ansvarsfraskrivelsen ikke gøres gældende.

At domstolene vælger at tilsidesætte en ansvarsfraskrivelse i tilfælde af grov uagtsomhed, kan begrundes i det hensyn, at det ville være betænkeligt, hvis en part ved en ansvarsfraskrivelse skulle kunne fraskrive sig pligten til at udvise en vis form for omhu og omhyggelighed, ved at selv grov uagtsomhed ikke ville få nogle konsekvenser for parten. Hvis en part kunne fraskrive sig ansvar for grov uagtsomhed, kunne det påvirke partens incitament til loyalt at leve op til kontraktens forpligtelser.¹⁷⁶ Således ville det kunne påvirke grundsætningen om, at aftaler er bindende. I denne betragtning ligger også, at det generelt er lettere for en part at undgå grove fejl end simple, og en aftalepart forventer heller ikke, at deres medkontrahenter begår grove fejl.¹⁷⁷ Det kan også anføres, at den anden part ikke ved aftaleindgåelsen har som forventning, at ansvarsfraskrivelsen også skal omfatte grove fejl, hvorfor det kan have betydning i forhold til fortolkning af parternes forventning og vilje til indholdet af ansvarsfraskrivelsen. Palle Bo Madsen anfører, at tilsidesættelse ved grov uagtsomhed kan ses som et udtryk for, at loyalitetspligten overtrumfer aftalefriheden, og at loyalitetsbetragtningerne kan slå igennem, uden at det nødvendigvis gøres ved at benytte formuleringen "grov uagtsomhed".¹⁷⁸

I de følgende afsnit gennemgås de forskellige momenter, som domstolene inddrager i vurderingen af grov uagtsomhed i forhold til, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Listen er ikke udtømmende, da der er tale om en konkret uagtsomhedsvurdering i henhold til de almindelige principper i forhold til vurderingen heraf. Som nævnt i afsnit 2.3.2 kan grov uagtsomhed beskrives som, at den udviste adfærd indebar en indlysende fare for den skade, som indtrådte. De nedenstående

¹⁷⁶ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 136

¹⁷⁷ Iversen, Torsten, *Obligationsret 2. del*, 2019, s. 368

¹⁷⁸ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 138

momenter er opstillet i forhold til, hvad der i de til specialet udvalgte domme er lagt vægt på i forbindelse med vurderingen af grov uagtsomhed.

4.4.1. Tilsidesættelse af central aftalemæssig forpligtelse

Ved vurderingen af, om der er handlet groft uagtsomt, er det set, at domstolene har tillagt det vægt, at en part havde tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse. I U 2010.3113 H (Tyverialarmen), også nævnt under afsnit 4.1.1.5, 4.2.3 og 4.4, inddrog Højesteret det i vurderingen, at der var tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse. Der var tale om en aftale med et vagtselskab i forbindelse med levering af et tyverialarmanlæg. Vagtselskabet skulle sikre et varehus mod indbrud. Vagtselskabet lukkede imidlertid en uvedkommende person ind i varehuset, selvom personen ikke havde angivet det korrekte kodeord. Personen stjal herefter cigaretter til omkring 2 mio. kr. Højesteret lod det i den forbindelse indgå som moment, at der var “(...) tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse (...)”¹⁷⁹ Med den begrundelse kunne ansvarsbegrænsningen ikke påberåbes. Det fremgår ikke, hvad der skal til for at anse en forpligtelse for at være en central aftalemæssig forpligtelse. Formuleringen fremgår alene af denne dom. Palle Bo Madsen anfører, at domstolene generelt vil være tilbageholdende med at anerkende en ansvarsfraskrivelse, der knytter sig til en helt central aftalemæssig forpligtelse. Jo vigtigere et bestemt element i aftalen er for den ene part, desto større krav stilles der til den omhu og omhyggelighed, som den anden part skal udvise for loyalt at sikre korrekt opfyldelse af aftalen.¹⁸⁰ Ved vurderingen af skyldgraden i et kontraktforhold, skal der altid tages højde for forpligtelsen samt den konkrete risiko for skade.¹⁸¹ I dommen var den helt centrale aftalemæssige forpligtelse at forhindre indbrud, hvilken blev tilsidesat. Det kan ud fra dommen udledes, at det indgår som moment i vurderingen af, om der er handlet med grov uagtsomhed, og om ansvarsfraskrivelsen kan gøres gældende, at en central aftalemæssig forpligtelse er tilsidesat.

4.4.2. Faglige fejl

Det kan ligeledes indgå som moment i uagtsomhedsvurderingen, hvis en part har særligt kendskab til en bestemt handlemåde inden for en bestemt branche, og denne handlemåde ikke følges. Som nævnt i afsnit 2.3.2 indgår det i vurderingen af ansvarsgrundlaget, om den misligholdende part har handlet anderledes end forventeligt i forhold til branchekendskab. Dette ses blandt andet i U 1971.600 H (Tagbranden) og FED 2000.153 V (Containerne), hvor det indgik som moment, at der var udvist henholdsvis “manglende opfyldelse af de fagmæssige krav” og “faglige fejl”. I U 1971.600 H

¹⁷⁹ U 2010.3113 H, s. 3122

¹⁸⁰ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 139

¹⁸¹ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 139

(**Tagbranden**), også nævnt i afsnit 4.4, indgik det som moment, at der var sket “(...) *manglende opfyldelse af de fagmæssige krav, der måtte stilles under udførelsen af det af indstævnte som specialfirma overtagne arbejde (...).*”¹⁸² Der blev således lagt vægt på, at der var handlet anderledes, end hvad der kunne forventes inden for den pågældende branche. I **FED 2000.153 V (Containerne)**, også nævnt i afsnit 4.2.3 og 4.3, havde den misligholdende part stablet en række tomme containere ovenpå hinanden, hvilket medførte, at tre containere blev beskadiget på grund af vind og vejr. Fem dage senere gentog uheldet sig, hvor to yderligere containere blev beskadiget. Landsretten fandt, at det efter bevisførelsen måtte antages, at “(...) *det var velkendt, at containere med siden til vinden i hårdt vejr kunne vælte, navnlig når de var placeret i »søjler« (...).*”¹⁸³ Landsretten lagde til grund, at uheldene var følger af de “(...) *ansvarspådragende faglige fejl (...).*”¹⁸⁴ Som nævnt i afsnit 4.2.3 kunne ansvarsfraskrivelsen ikke påberåbes, da landsretten ikke fandt, at bestemmelsen “(...) *med den fornødne klarhed at indeholde en fraskrivelse af ansvar for skader, der skyldes faglige fejl fra appellants side.*”¹⁸⁵ Der kan i den forbindelse stilles spørgsmålstejn ved, om der ved denne formulering stilles krav om, at en part decideret skal, og i øvrigt kan, fraskrive sig ansvar for skader, der skyldes faglige fejl, eller om der ligesom ved **U 1986.938 S (EDB-anlægget)**, nævnt i afsnit 4.4, er tale om, at tilsidesættelsen af ansvarsfraskrivelsen maskeres som en fortolkning. Det kan uanset konstateres, at det indgik i vurderingen, at der var begået faglige fejl.

I **FED 2023.20 S (Robotten)**, ligeledes nævnt i afsnit 4.1.1.2, 4.1.1.5, 4.1.3, 4.2.2, 4.2.4 og 4.4, blev det ligeledes inddraget i vurderingen, at den ene part ikke havde handlet i overensstemmelse med, hvad der kunne forventes af dem. Den misligholdende part var et flyttefirma, der skulle flytte en robot. Firmaet flyttede en robot, der ikke var klar til at blive flyttet den pågældende dag og blev derfor beskadiget. Flyttefirmaet havde ikke tjekket, om der var overensstemmelse mellem det ID-nummer, de havde fået oplyst, og robotens ID-nummer. Sø- og Handelsretten fandt, at den misligholdende part “(...) *som en professionel aktør med kendskab til flytning af følsomt udstyr, og som havde foretaget sådanne flytninger flere gange tidligere, ved den mindste tvivl burde have søgt forholdet afklaret og i det mindste have sikret sig, at der var overensstemmelse mellem ID-nummeret på robotten og ID-nummeret på arbejdsedlen.*”¹⁸⁶ Således indgik det som moment, at den misligholdende part ansås som en professionel aktør og ikke havde handlet i overensstemmelse med, hvad der kunne forventes af dem. Parten fandtes dog alene at have handlet simpelt uagtsomt.

¹⁸² U 1971.600 H, s. 609

¹⁸³ FED 2000.153 V, s. 161

¹⁸⁴ FED 2000.153 V, s. 161

¹⁸⁵ FED 2000.153 V, s. 161

¹⁸⁶ FED 2023.20 S, s. 19 i bilag 4

Ud fra ovenstående kan det konstateres, at det kan indgå som moment i vurderingen af uagtsomheden, om der er sket faglige fejl.

4.4.3. Fravigelse af en parts anvisninger

I forhold til vurderingen af den ansvarspådragende adfærd kan det også indgå som moment, om den misligholdende part har fraveget en parts anvisninger. Det ses i **U 1984.591 S (Osteløbe)**, ligeledes omtalt i afsnit 4.1.1.4, 4.1.5 og 4.4, hvor der fra den ene part var givet en klar instruktion om, at to dunke med koncentrat af osteløbe skulle holdes adskilt fra dunkene med almindelig osteløbe. På trods af det skete der sammenblanding, og det indgik som moment i Sø- og Handelsrettens begrundelse, at man havde fraveget en klar instruktion. Desuden blev det tillagt vægt, at dunkene med den koncentrerede osteløbe adskilte sig fra de andre dunke ved en særlig mærkning af etiketten med rød markør. I **FED 2023.20 S (Robotten)**, som nævnt i afsnit 4.1.1.2, 4.1.1.5, 4.1.3, 4.2.2, 4.2.4, 4.4 og 4.4.2, sås det også, at den ene parts anvisninger blev fraveget. Her flyttede et flyttefirma den forkerte robot. Flyttefirmaet havde ikke tjekket, om der var overensstemmelse mellem det ID-nummer, de havde fået oplyst, og robotens ID-nummer, og de fraveg således de afgivne anvisninger fra den anden part. Det indgik som moment, at man havde fraveget anvisningerne. Der var dog i det tilfælde blot handlet simpelt uagtsomt.

4.4.4. Fravigelse af egen praksis

En part i et kontraktforhold har ofte nogle processer og en praksis for præstation af dennes aftalemæssige forpligtelser. Det kan indgå som moment i vurderingen af den ansvarspådragende adfærd, om en parts egen almindelige praksis er blevet fraveget uden nævneværdig grund. I **U 1993.851 H (Udleveringen)**, også nævnt i afsnit 4.1.2 og 4.4, fandt Højesteret, at den misligholdende parts folk på så uforsvarlig måde havde fraveget selskabets egen velbegrundede praksis, hvorfor man blev afskåret fra at påberåbe sig en ansvarsbegrænsning. Den misligholdende part havde udleveret dele af det opbevarede gods til en uvedkommende person, som fremviste en falsk fuldmagt. Normalt skete udlevering fra lageret kun mod forevisning af opbevaringsbeviset og i andre tilfælde kun med tilladelse fra hovedkontoret, hvorfor firmaet ved udleveringen havde fraveget sin egen praksis. Palle Bo Madsen bemærker i forbindelse med denne dom, at “(...) *en vilkårlig afvigelse fra den forpligtedes egen faste praksis muligvis kan trække i retning af at vurdere forholdet som et »grovere retsbrud«*”.¹⁸⁷ Det bemærkes også af Palle Bo Madsen, at en kontraktpart i udgangspunktet må kunne forvente, at hans

¹⁸⁷ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 142

medkontrahent opfører sig, som denne normalvis gør, og bestræber sig på at agere i aftaleforholdet med sædvanlig omhu og omhyggelighed. Før der kan være tale om en vis grovhed, skal partens egen praksis dog være således, at parten har skabt en generel forventning hos sine medkontrahenter om en speciel og mere omhyggelig adfærd.¹⁸⁸ Det vil derfor kunne tale for en grov ansvarspådragende adfærd, hvis parten i aftaleforholdet fraviger sin egen praksis. I **BS-38925/2021-VLR (Bryghuset)**, som også er omtalt i afsnit 4.1.3, 4.3 og 4.4, indgik også en vurdering af en parts processer og praksis. Her blev det tillagt vægt, at den misligholdende part havde fulgt dets egne processer og praksis, samt at der var taget stilling til flere relevante sikkerhedsprocedurer. Dette blev tillagt vægt ved vurderingen af, at der ikke fandtes at være handlet groft uagtsomt og alene simpelt uagtsomt.

4.4.5. Varens type

I **U 1984.591 S (Osteløbe)**, som også er nævnt i afsnit 4.1.1.4, 4.1.5, 4.4 og 4.4.3, blev det også tillagt vægt ved tilsidesættelsen af en ansvarsbegrænsning, at der var tale om osteløbe, som skulle indgå i fødevarer. Sø- og Handelsretten udtalte: *“Den fejl, der således er begået hos sagsøgte, som også måtte være bekendt med, at der var tale om midler til brug i levnedsmiddelindustrien, må anses som en særlig grov fejl (...).”*¹⁸⁹ Det indgik således om moment i vurderingen af, om der var handlet groft uagtsomt, at der var tale om midler til brug i levnedsmiddelindustrien, samt at den misligholdende part var bekendt hermed. Fejlen ved at udlevere to dunke med koncentrat af osteløbe sammen med almindelig osteløbe blev dermed vurderet strengere, da der var tale om fødevarer. Typen af vare havde dermed betydning for vurderingen.

4.4.6. Kontraktens karakter

Det er ligeledes blevet tillagt vægt ved vurderingen af uagtsomhedens grovhed, hvad karakteren af den pågældende kontrakt er. Dette var tilfældet i **U 2010.3113 H (Tyverialarmen)**, også omtalt i afsnit 4.1.1.5, 4.2.3, 4.4 og 4.4.1, hvor Højesteret ved tilsidesættelsen af en ansvarsbegrænsning i forbindelse med levering af et tyverialarmanlæg udtalte: *“Efter (...) og kontraktens karakter finder også Højesteret, at vagtselskabet ikke i en situation som den foreliggende, hvor det har tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse, er fritaget for ansvar.”*¹⁹⁰ Kontraktens karakter blev inddraget i vurderingen af, at ansvarsbegrænsningen ikke kunne gøres gældende. Det er uklart, hvad der menes hermed, men der var tale om en aftale om tyverialarmanlæg, hvor vagtselskabet ligeledes skulle være kontrolcentral. Vagtselskabet lukkede en uvedkommende ind i varehuset, selvom personen gav det forkerte kodeord.

¹⁸⁸ U.2018B.131, Madsen, Palle Bo, *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, s. 142

¹⁸⁹ U 1984.591 S, s. 595

¹⁹⁰ U 2010.3113 H, s. 3122

Personen stjal herefter cigaretter for 2 mio. kr. Landsretten lægger i sin begrundelse vægt på konsekvenserne af manglende reaktion på en alarm, og at vagtselskabet måtte være klar over, at der var en indlysende risiko for betydelig skade, hvis der skete indbrudstyveri. At Højesteret lægger vægt på *“kontraktens karakter”* kan relatere sig til, at der netop var tale om en aftale med det formål at forhindre indbrudstyveri, der ellers kunne resultere i betydelig skade, og at manglende reaktion fra vagtselskabet ved alarm kunne få alvorlige konsekvenser.

4.4.7. Manglens karakter og manglens følger

Hvis der er tale om køb af en ydelse, hvor ydelsen lider af en mangel, er det set i en dom, at domstolene har lagt vægt på karakteren af manglen i forbindelse med vurderingen af, at en ansvarsfraskrivelse ikke kan gøres gældende. Dette var tilfældet i **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**, som også er gennemgået i afsnit 4.1.1.2, 4.1.3, 4.1.5, 4.2.2 og 4.2.4, hvor der blandt andet blev lagt vægt på *“manglens karakter og manglens følger”*. Landsretten udtalte: *“De generelle ansvarsfraskrivelser (...), kan - uanset om de er gældende mellem parterne - under hensyn til manglens karakter og manglens følger ikke fritage (...) for ansvar for det (...) opgjorte og dokumenterede tab.”*¹⁹¹ Det uddybes ikke yderligere i begrundelsen, hvad der ligger i vurderingen af *“manglens karakter og manglens følger”*. I sagen havde den ene part leveret et substrat til vandkvalitetsmåling, som ved en fejl viste, at der var forurening i vandet. Dette betød, at den anden part udledte 200.000 m² vand og igangsatte et vandværk med et tab på 250.000 kr. til følge. Det blev dermed inddraget i vurderingen, hvilken mangel det leverede produkt led af, samt de følger som denne medførte. Mads Bryde Andersen anfører dommen i forbindelse med at fremhæve, at domstolene ikke holder sig tilbage fra at fortolke direkte mod ordlyden, hvis ansvarsfraskrivelsen fratager den misligholdende part for forhold, der må anses for kritiske for, at der kan gøres nytte af ydelsen.¹⁹² Det må være synspunktet, at domstolene ikke tillader, at en part fraskriver sig ansvaret for en vare og derefter levere en så mangelfuld vare, at den ikke er brugbar. Det kan derfor inddrages, om den leverede ydelse ikke kan gøres brug af. Denne tilgang blev imidlertid ikke fuldt i f.eks. **U 2006.87 H (Champignongartneriet)**, også omtalt i afsnit 4.1.1.1 og 4.3, hvor materialer til et champignongartneri blev anset som behæftet med væsentlige mangler, således at det leverede produkt ikke kunne gøres nytte af. En ansvarsbegrænsning kunne trods dette gøres gældende. En væsentlig mangel ved en vare, som gør, at varen ikke kan gøres brug af, er således ikke ensbetydende med, at *“manglens karakter”* indgår i vurderingen og kan sidestilles med grov uagtsomhed.

¹⁹¹ U 2004.2012 Ø, s. 2019

¹⁹² Andersen, Mads Bryde, *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen og beføjelser*, 2020, s. 468

Desuden henvises som nævnt i dommen også til “manglens følger”, hvilket i dommen var, at der blev udledt 200.000 m² vand og igangsat et vandværk med et tab på 250.000 kr. som følge. Der lægges dermed vægt på, at følgerne havde en vis alvorlighed. Denne tankegang ses dog ikke fuldt i f.eks. den tidligere nævnte dom **FED 2023.20 S (Robotten)**, hvor det blev gjort gældende, at der var lidt et tab på godt 4.000.000 kr. ved beskadigelse af en robot. Det blev ikke tillagt vægt ved begrundelsen, at der var tale om et tab på flere millioner kroner mod en ansvarsbegrænsning på 50.000 kr. Misligholdelsens følger kan derfor ikke siges at indgå som moment i denne dom, hvor ansvarsbegrænsningen kunne gøres gældende, selvom det umiddelbart må anses for en værre følge end ved **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)**. I **FED 2023.20 S (Robotten)** var der imidlertid tale om, at en bestemt handling forårsagede misligholdelsen og tabet og således ikke selve en mangel ved et produkt. Da det fandtes, at der alene var handlet simpelt uagtsomt, hvilket efter den generelle opfattelse som nævnt ikke betyder, at en ansvarsfraskrivelse kan tilsidesættes, havde følgernes omfang muligvis ingen relevans.

Ud fra dommen **U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)** kan det udledes, at det kan indgå i vurderingen af uagtsomheden, hvad manglens karakter og manglens følger er, men der er en vis usikkerhed angående indholdet af dette moment.

4.4.8. Manglende afhjælpning

En ansvarsfraskrivelse kan ligeledes findes i form af en bestemmelse, som angiver, at den ene part kun har krav på afhjælpning i tilfælde af mangler ved en ydelse. Dette er indirekte en fraskrivelse af, at den ene part kan kræve erstatning i tilfælde af mangler. Bestemmelsen kan ligeledes være ledsaget af en specifik bestemmelse, der angiver, at erstatning ikke kan kræves. Det ses dog i retspraksis, at der idømmes erstatningsansvar alligevel, hvis afhjælpning ikke sker. I disse tilfælde kan den misligholdende part ikke påberåbe, at der er tale om en fraskrivelse fra erstatningsansvar til fordel for afhjælpning. Dette ses blandt andet i **U 1974.557 S (Bogholderianlægget)**, hvor Sø- og Handelsretten udtalte, at den “(...) påberåbte klausul i leasingkontrakten, findes efter sit indhold ikke at fritage sagsøgte for erstatningsansvar i tilfælde af, at afhjælpning ikke finder sted eller ikke finder sted i løbet af den tid, hvori sagsøgeren måtte være forpligtet til at afvente afhjælpning.”¹⁹³ Det samme gjorde sig gældende i **U 1975.339 S (Skibsværftet)**, også nævnt i afsnit 4.1.1.1, 4.1.1.5 og 4.1.6, hvor Sø- og Handelsretten udtalte, at “En forudsætning for ansvarsfraskrivelse må imidlertid være, at udbedring af manglen lykkes. Når omlevering af pumper som her i et vist omfang var sket, uden at dette afhjælp manglerne, forelå der en misligholdelse fra sælgerens side af selve afhjælpningspligten, hvorfor

¹⁹³ U 1974.557 S, s. 566

*ansvarsbegrænsningerne ikke kan gøres gældende.*¹⁹⁴ Denne tilgang blev ligeledes anvendt i U 1986.654 H (Sprøjtestøbeværktøjer), også nævnt i afsnit 4.1.1.3, 4.1.1.5, 4.1.3 og 4.1.5, hvor det anføres af Højesteret: *“(...) trods afhjælpningsforsøg gennem mere end et halvt år ikke formået at bringe (...) i anvendelig stand. I alt fald under disse omstændigheder findes (...) ikke til friholdelse for erstatningsansvar at kunne påberåbe sig den (...) ansvarsfraskrivelse (...).*¹⁹⁵ Højesteret lagde dermed vægt på ved vurderingen af ansvarsfraskrivelsen, at det ikke lykkedes at afhjælpe manglerne. Det kan således indgå i vurderingen, om afhjælpning er mislykkedes.

4.4.9. Delkonklusion om grov uagtsomhed

I ovenstående afsnit er det undersøgt, hvad der indgår i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse tilsidesættes som følge af den misligholdende parts ansvarspådragende adfærd. Det kan konstateres, at simpel uagtsomhed ikke har betydning for ansvarsfraskrivelsens anvendelighed, og en part vil som udgangspunkt kunne gøre en ansvarsfraskrivelse gældende, selvom denne har handlet simpelt uagtsomt. Derimod tilsidesætter domstolene som hovedregel en ansvarsfraskrivelse, hvis parten har handlet groft uagtsomt. Det er ligeledes almindeligt antaget, at en part ikke på forhånd kan anføre i en ansvarsfraskrivelse, at denne er gældende ved grov uagtsomhed. En undtagelse hertil er dog, hvis det f.eks. er aftalt i et agreed document. Her respekteres brancheorganisationernes forhandlinger, og det vurderes, at bestemmelserne er sket ud fra en balancering mellem begge parter interesser. Herudover er det det klare udgangspunkt, at en part ikke kan være ansvarsfri ved grov uagtsomhed.

En tilgang domstolene har haft er at kalde den ansvarspådragende adfærd for noget andet end direkte grov uagtsomhed. Det varierer fra, at adfærden omtales som “væsentlige forsømmelser”, “alvorlige forsømmelser”, “så uforsvarlig” og “særlig grov fejl”. Der kan således ses en tilbageholdenhed med at kalde noget groft uagtsomt, men der er fortsat tale om fejl eller forsømmelser af en sådan grovhed, så det må sidestilles med grov uagtsomhed. Det kan imidlertid bemærkes, at domstolene anvender formuleringen “uagtsomhed” i de to nyeste domme fra 2023. Heri udtrykker domstolene klart, at der foretages en vurdering af, om det er simpel eller grov uagtsomhed, og at ansvarsfraskrivelsen ikke ville kunne gøres gældende ved grov uagtsomhed.

Det kan ligeledes konstateres, at det ikke altid er klart, om der sker tilsidesættelse, bortfortolkning eller indskrænkende fortolkning af ansvarsfraskrivelsen med henvisning til grov uagtsomhed. I den nyeste dom fra 2023 udtaler landsretten dog direkte, at der vil være tale om en bortfortolkning ved grov

¹⁹⁴ U 1975.339 S, s. 346

¹⁹⁵ U 1986.654 H, s. 661

uagtsomhed. I forhold til vurderingen af grov uagtsomhed kan det indgå, om parten har tilsidesat en central aftalemæssig forpligtelse, om parten har fraveget en branchestandard og foretaget en faglig fejl, om parten har fraveget et sæt modtagne anvisninger, om parten har fraveget sin egen praksis, hvilken type vare, der er tale om, samt kontraktens karakter. Det indgår ligeledes som moment, om afhjælpning er mislykkedes, samt hvad manglens karakter og manglens følger er.

5. Konklusion

Formålet med specialet har været at analysere og udlede, hvilke momenter der kan indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse eller ansvarsbegrænsning i erhvervsforhold kan gøres gældende.

Specialet redegør for, at parterne i erhvervsforhold efter aftalefriheden som udgangspunkt kan aftale et vilkår om ansvarsfraskrivelse relateret til erstatningsbeføjelsen. Med et vilkår om en ansvarsfraskrivelse vælger parterne at fravige baggrundsretten om det kontraktuelle erstatningsansvar, hvorefter en part som udgangspunkt kan få dækket det fulde tab, som denne har lidt som følge af den anden parts misligholdelse. Reglerne om erstatningsansvar inden for kontrakt har til formål at virke både præventive og reparative. Dette udgangspunkt kan parterne som følge af aftalefriheden fravige ved at aftale en ansvarsfraskrivelse eller ansvarsbegrænsning, således at den ene part får frataget sine rettigheder efter baggrundsretten.

Ansvarsfraskrivelser kan som udgangspunkt aftales, men efter retspraksis er der nogle rammer og begrænsninger for, hvornår ansvarsfraskrivelser kan gøres gældende. En ansvarsfraskrivelse kan ifølge retspraksis og retslitteraturen overordnet angribes efter flere regelsæt. Ved vurderingen heraf spiller både aftaleretten og erstatningsretten ind. Der ses overordnet på vedtagelse, fortolkning, ugyldighed og uagtsomhed. Under hver af disse kategorier har specialet undersøgt de momenter, der indgår i vurderingen.

For det første indgår momenter vedrørende vedtagelsen. Er et vilkår ikke gyldigt vedtaget efter aftaleretten, vil det ikke have virkning parterne imellem. For det første indgår det som moment, hvordan vilkåret om ansvarsfraskrivelse er inkorporeret og præsenteret i aftalen, hvor det som udgangspunkt er tilstrækkeligt med en sædvanlig ansvarsfraskrivelse at lade vilkåret fremgå af tilbuddet, kontrakten eller ordrebekræftelsen. I den forbindelse kan det indgå i vurderingen, om der er henvist til de vedlagte betingelser. Alene en henvisning til et sæt betingelser, der ikke er vedlagt, hvori der indgår en ansvarsfraskrivelse, vil ikke altid være tilstrækkeligt, hvis der er tale om et vidtrækkende eller særligt byrdefuldt vilkår. Er der derimod tale om en henvisning til et sæt agreed documents, kan det være tilstrækkeligt alene med en henvisning. Domstolene lægger her vægt på, at parterne forventes at kende til de agreed documents, der er almindelige i deres branche. Det indgår ligeledes som moment i vurderingen, om vilkåret er vidtrækkende eller særligt byrdefuldt, hvorfor der vil være krav om særlig fremhævelse. En sædvanlig ansvarsfraskrivelse behøver som udgangspunkt ikke at være fremhævet for at kunne blive anset som vedtaget. Endvidere er det set i retspraksis, at sproget på ansvarsfraskrivelsen er tillagt vægt ved vurderingen. Det indgår ligeledes som moment, om ansvarsfraskrivelsen er blevet

drøftet under forhandlingerne mellem parterne, da dette taler for, at vilkåret må anses som et udtryk for parternes fælles drøftelser og vilje. Dertil er det set indgået som moment, at parterne tidligere har handlet sammen, hvorfor parterne forventes at kende til, at den ene part bruger et vis sæt standardbetingelser. Der er således flere momenter, der tillægges vægt ved vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan anses for at være vedtaget.

For det andet er det i specialet undersøgt, hvilke momenter der er relevante i forhold til fortolkning af ansvarsfraskrivelser. Er der tvivl om, hvorvidt en ansvarsfraskrivelse omfatter det pågældende forhold, foretager domstolene en fortolkning af vilkåret. De almindelige fortolkningsprincipper finder her anvendelse. Det indgår som moment, hvad parterne har haft af forventning og forståelse for indholdet af ansvarsfraskrivelsen, da parternes fælles vilje har betydning i forhold til forståelsen af et vilkår. Kan parternes fælles vilje ikke findes, indgår det som moment, hvad ordlyden af bestemmelsen er, og hvad den naturlige sproglige forståelse heraf må være. Desuden indgår det som moment, om der er usikkerhed om ansvarsfraskrivelsens indhold. Det kan også inddrages, om der er tale om en generel ansvarsfraskrivelse.

Derudover er reglerne om ugyldighed af en ansvarsfraskrivelse i henhold til aftalelovens § 36 undersøgt i specialet. Et vilkår kan efter denne regel erklæres ugyldigt på grund af urimelighed. Analysen viser, at der ikke er nogle eksempler på dette i de til specialet udvalgte domme, til trods for, at bestemmelsen er anvendelig i erhvervsforhold.

Endvidere er det i specialet belyst, at en ansvarsfraskrivelse som udgangspunkt ikke omfatter ansvar for grov uagtsomhed eller forsæt, hvorimod det er udgangspunktet, at en part kan fraskrive sig ansvaret for simpel uagtsomhed. Domstolene anvender ikke altid formuleringen “grov uagtsomhed” ved tilsidesættelse af en ansvarsfraskrivelse, da tilsidesættelse også er set ske med blandt andet henvisning til “så uforsvarlig måde”, “alvorlig forsømmelse” og “særlig grov fejl”. Der er dog tale om en vurdering af uagtsomheden, herunder særligt om der er handlet groft uagtsomt. I det tilfælde tilsidesætter domstolene ansvarsfraskrivelsen eller fortolker bestemmelsen, så den ikke omfatter grov uagtsomhed. Det er almindeligt antaget, at en part heller ikke på forhånd kan fraskrive sig ansvaret for grov uagtsomhed. Dette udgangspunkt ses fraveget i tilfælde af, at ansvarsfraskrivelsen fremgår af betingelser, hvor begges interesser ses at være afbalanceret, som ved agreed documents. Ud over det tillades det som udgangspunkt ikke, at en part skal kunne gå ansvarsfri ved grov uagtsomhed. I vurderingen af grov uagtsomhed kan inddrages, om der er tale om en tilsidesættelse af en central aftalemæssig forpligtelse, om der er sket faglige fejl, fravigelse af en parts anvisninger eller fravigelse af egen praksis. Desuden kan det inddrages som momenter, hvilken type vare der er tale om, og hvilken

karakter kontrakten har. Dertil er manglens karakter og mangels følger blevet inddraget som moment i domstolenes begrundelse. Endvidere forudsætter en ansvarsfraskrivelse i form af, at kun afhjælpning kan kræves, at afhjælpning faktisk gennemføres.

Det kan konkluderes, at ovenstående momenter kan indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende. Der foretages en helhedsvurdering, hvor flere momenter indgår i samspil med hinanden. Vurderingen vil altid afhænge af den konkrete situation. Analysen indeholder ikke en udtømmende liste. Der kan således være flere momenter, der kan indgå i vurderingen af, om en ansvarsfraskrivelse kan gøres gældende.

6. Litteraturliste

Litteratur

Andersen, Lennart Lynge og Madsen, Palle Bo, 2022, *Aftaler og mellemænd*, 8. udgave, Karnov Group Denmark A/S

Andersen, Mads Bryde, 2021, *Grundlæggende aftaleret*, 5. udgave, Gads Forlag/Gjellerup

Andersen, Mads Bryde, 2020, *Lærebog i Obligationsret I - Ydelsen Beføjelser*, 5. udgave, Karnov Group Denmark A/S

Andersen, Mads Bryde, 2019, *Praktisk Aftaleret*, 5. udgave, Gjellerup

Clausen, Nis Jul, Edlund, Hans Henrik & Ørgaard, Anders, 2021, *Købsretten*, 8. udgave, Karnov Group Denmark A/S

Evald, Jens, 2024, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 3. udgave, Djøf Forlag

Eyben, Bo von, & Isager, Helle, 2024, *Lærebog i Erstatningsret*, 10. udgave, Djøf Forlag

Godsk Pedersen, Hans Viggo & Ørgaard, Anders, 2020, *Almindelig Kontraktret*, 6. udgave, Djøf Forlag

Hansen, Ole & Ulfbeck, Vibe, 2023, *Lærebog i Aftaleret*, 2. udgave, Djøf Forlag

Iversen, Torsten, 2019, *Obligationsret 2. del*, 5. udgave, Djøf Forlag

Munk-Hansen, Carsten, 2021, *Den Juridiske Løsning - Introduktion til juridisk metode*, 2. udgave, Djøf Forlag

Munk-Hansen, Carsten, 2022, *Retsvidenskabsteori*, 3. udgave, Djøf Forlag

Risvig Hamer, Carina og Schaumburg-Müller, 2020, Sten, *Juraens verden - Metoder, retskilder og discipliner*, 1. udgave, Djøf Forlag

Ulfbeck, Vibe, 2021, *Erstatningsretlige grænseområder I - Professionsansvar, ledelsesansvar og produktansvar*, 3. udgave, Djøf Forlag

Werlauff, Erik, 2018, *Kontrakter*, 4. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Artikler

U.2018B.131 - *Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold*, Palle Bo Madsen

Love

LBK nr. 193 af 02/03/2016 - Bekendtgørelse af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område (aftaleloven)

LOV nr. 11000 af 15/04/1683 - Kong Christian Den Femtis Danske Lov (Danske Lov)

Retlige dokumenter

NSAB 2000 - Nordisk Speditørforbunds Almindelige Bestemmelser
(<https://pro.karnovgroup.dk/b/documents/7000355985>)

NSAB 2015 - Nordisk Speditørforbunds Almindelige Bestemmelser
(<https://pro.karnovgroup.dk/b/documents/7000793339>)

Domsregister

Sø- og Handelsretsdomme

FED 2023.20 S (Robotten)

U 1974.557 S (Bogholderianlægget)

U 1975.339 S (Skibsværftet)

U 1984.591 S (Osteløbe)

U 1986.938 S (EDB-anlægget)

U 2018.1374 S (Mailsignaturen)

Landsretsdomme

FED 2000.153 V (Containerne)

FED 2000.1243 Ø (Printplader)

U 1965.565 Ø (Fremad-gearet)
U 2004.2012 Ø (Substrat til vandkvalitetsmåling)
U 2012.3119 V (Institutionsbygningerne)
U 2017.2272 V (Skibsgæret)
BS-38925/2021-VLR (Bryghuset) - *utrykt dom*

Højesteretsdomme

U 1941.306 H (Værftet)
U 1951.782 H (Cykelstyrene)
U 1971.600 H (Tagbranden)
U 1973.544 H (Typehuset)
U 1980.96 H (Kødtransporten)
U 1982.398 H (Søtransporten på land)
U 1986.654 H (Sprøjtestøbeværktøjer)
U 1993.851 H (Udleveringen)
U 1995.856/2 H (Branden)
U 1999.1161 H (De japanske biler)
U 2005.2438 H (Tyveri af gods)
U 2006.87 H (Champignongartneriet)
U 2006.632 H (Lastvognstraileren)
U 2010.3113 H (Tyverialarmen)

Hjemmesider

aub.aau.dk, Aalborg Universitetsbibliotek, sidst besøgt den 14. maj 2024, <https://www.aub.aau.dk/>

karnovgroup.dk, Karnov Group, sidst besøgt den 14. maj 2024, <https://www.karnovgroup.dk/> og
<https://pro.karnovgroup.dk/registers/3#register>

retsinformation.dk, Retsinformation, sidst besøgt den 14. maj 2024,
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/150>

Bilag 1

